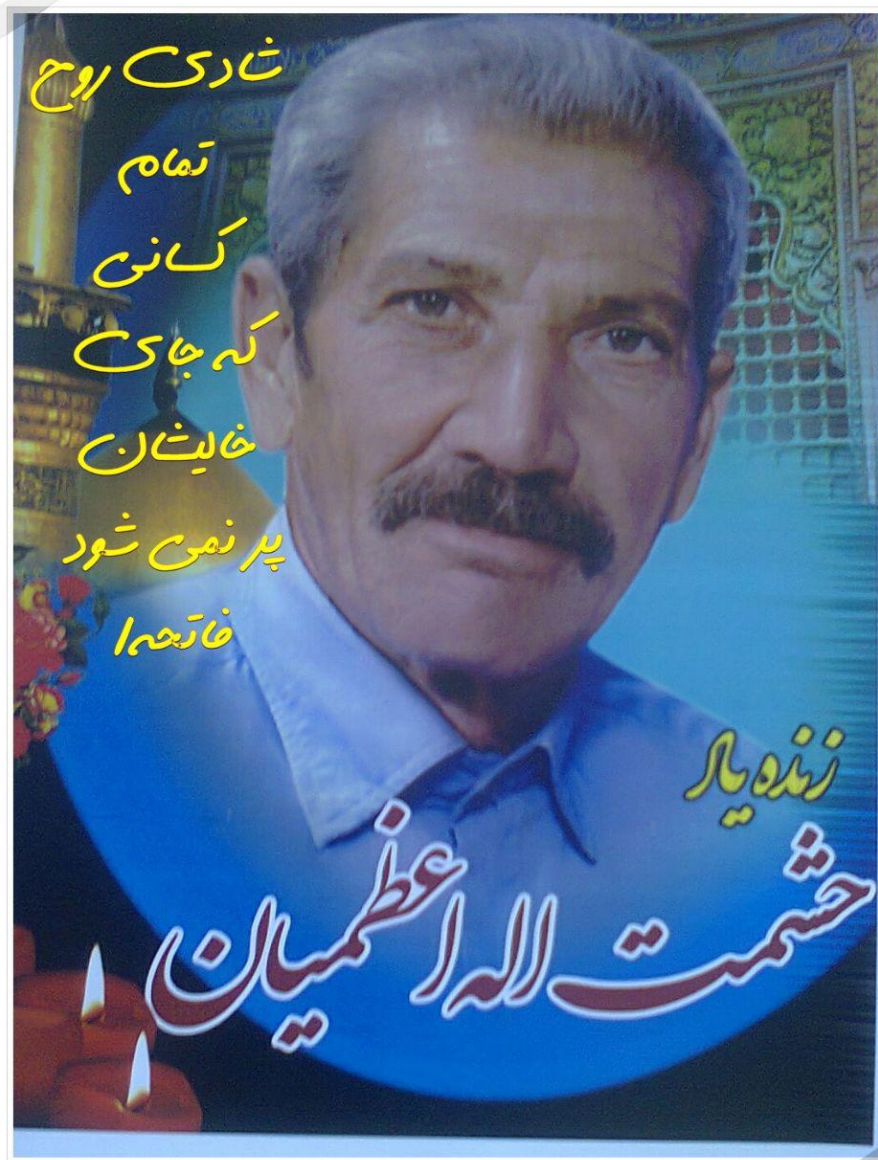

الحمد لله رب العالمين

تقدیم به روح پدر بزرگوارم

شادروان ارباب حشمت الله اعظمیان بیدگلی

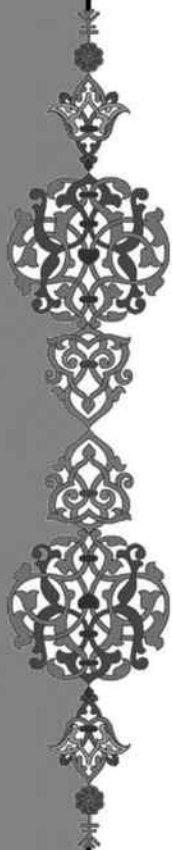

بانوی آب و آینه

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا علیها السلام
در آینه قرآن و حدیث

نویسندگان:

مولود اعظمیان بیدگلی - سکینه مبینی بیدگلی - زهرا بیابانزاده

سرشناسه	: اعظمیان، بیدگلی، مولود، ۱۳۵۴
عنوان و نام پدید آور	: بانوی آب و آینه: شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام در آینه قرآن و و حدیث / نویسندگان: مولود اعظمیان بیدگلی، سکینه مبینی بیدگلی، زهرا بیابانزاده
مشخصات نشر	: آران و بیدگل: مکتب بیداران، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۶۶ص. ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک	: ۹ - ۰۸ - ۷۸۷۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۵۷ - ۶۴.
عنوان دیگر	: شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام در آینه قرآن و حدیث
موضوع	: فاطمه زهرا(س)، ۹۸ قبل از هجرت - ۱۱ ق.
موضوع	: فاطمه زهرا(س)، ۹۸ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - فضایل
موضوع	: فاطمه زهرا(س)، ۹۸ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - جنبه‌های قرآنی
موضوع	: فاطمه زهرا(س)، ۹۸ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - احادیث
موضوع	: فاطمه زهرا(س)، ۹۸ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - احادیث اهل سنت
شناسه افزوده	: مبینی بیدگلی، سکینه، ۱۳۵۲ -
شناسه افزوده	: بیابانزاده، زهرا، ۱۳۵۸ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ب۲۶۴۵الف/۲/۲۷BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۷۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۳۱۳۷۶

- ◀ عنوان:بانوی آب و آینه ▶
- ◀ نویسنده:مولود اعظمیان بیدگلی - سکینه مبینی بیدگلی - زهرا بیابانزاده ▶
- ◀ ناشر:مکتب بیداران ▶
- ◀ نوبت و سال چاپ:اول ۱۳۹۴ شمسی ▶
- ◀ لیتوگرافی، چاپ و صحافی:کمیل ▶
- ◀ شمارگان:نسخه ▶
- ◀ قیمت:تومان ▶
- ◀ شابک:۹ - ۰۸ - ۷۸۷۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸ ▶

آدرس انتشارات: استان اصفهان، آران و بیدگل، جنب آرامگاه سلیمان صباغی بیدگلی، کوچه شهید فریدونی، انتشارات مکتب بیداران
 تلفن ۰۹۱۳۲۶۰۱۰۳۹ - ۵۴۷۳۸۵۱۸ - ۰۳۱
 پایگاه اطلاع رسانی: WWW.MaktabeBidaran.ir
 پست الکترونیکی: info@MaktabeBidaran.ir
 مرکز پخش: مکتب بیداران

حقوق نشر برای مؤلفان محفوظ است.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۹
درآمد.....	۱۲
حضرت فاطمه سلام الله عليها از دیدگاه قرآن.....	۱۵
فاطمه سلام الله عليها الگوی اخلاقی و اجتماعی در قرآن.....	۱۸
حضرت فاطمه زهرا سلام الله عليها از نگاه معصومین.....	۱۹
الف . فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام امیرالمؤمنین سلام الله عليه.....	۱۹
ب . فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام حسن مجتبی سلام الله عليه.....	۲۱
ج . فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام حسین سلام الله عليه.....	۲۱
د. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام سجاد سلام الله عليه.....	۲۲
هـ . فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام محمدباقر سلام الله عليه.....	۲۲
و. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام جعفر صادق سلام الله عليه.....	۲۳
ز. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام موسی کاظم سلام الله عليه.....	۲۳
ر. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام رضا سلام الله عليه.....	۲۴
ط. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام جواد سلام الله عليه.....	۲۴
ی. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام هادی سلام الله عليه.....	۲۵
ک. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام حسن عسکری سلام الله عليه.....	۲۵
ل. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه.....	۲۶

جایگاه حضرت فاطمه سلام الله عليها در روایات اهل سنت..... ۲۶

- الف. وجود حضرت فاطمه سلام الله عليها قبل از تولد آدم و حوا..... ۲۶
- ب. ازدواج حضرت فاطمه سلام الله عليها به امر خداوند..... ۲۷
- ج. اولاد حضرت فاطمه سلام الله عليها ذریه پیامبر..... ۲۷
- د. حضرت فاطمه سلام الله عليها پاره تن پیامبر؛..... ۲۷
- هـ. حضرت فاطمه سلام الله عليها سرور زنان دو جهان؛..... ۲۷
- و. غضب فاطمه سلام الله عليها غضب خدا و رضای او رضای خدا؛..... ۲۷
- ز. حضرت فاطمه سلام الله عليها مدافع رسالت؛..... ۲۸
- ح. حضرت فاطمه سلام الله عليها در محشر؛..... ۲۸
- جایگاه حضرت فاطمه سلام الله عليها نزد عالمان اهل سنت..... ۲۸

جایگاه حضرت فاطمه سلام الله عليها در آیات..... ۲۹

- آیه تطهیر..... ۳۰
- شان نزول..... ۳۰
- رفتار پیامبر پس از نزول آیه..... ۳۱
- احتجاج کنندگان به آیه تطهیر در حق اصحاب کسا..... ۳۲
- دیدگاه برخی از دانشمندان اهل سنت..... ۳۳
- مراد اهل بیت سلام الله عليهم از اصحاب کسا و ازواج..... ۳۴
- آیه اعطا..... ۳۶
- آیه ایثار..... ۳۶
- سوره کوثر..... ۳۷
- ذی القربی..... ۳۸
- مقام حضرت زهرا سلام الله عليها و جایگاه علمی ایشان..... ۳۹
- مقام علمی فاطمه سلام الله عليها..... ۳۹
- فضایل علمی حضرت زهرا سلام الله عليها..... ۴۱
- وسعت علم و قدرت ایشان..... ۴۱
- علم فاطمه زهرا سلام الله عليها..... ۴۴
- سرعت درک فاطمه سلام الله عليها..... ۴۶
- خصوصیات مصحف فاطمه سلام الله عليها..... ۴۷
- مناظره علمی با مخالفان در سیره و روش فاطمه زهرا سلام الله عليها..... ۴۹
- فاطمه سلام الله عليها و فدک..... ۵۰
- سخن پایانی..... ۵۳
- منابع و مصادر..... ۵۷**
- سؤالات مسابقه کتابخوانی..... ۶۵

مقدمه

چگونه می‌توان در رثای جلوۀ نور جز با توسل به منبع نور سخن گفت؟ چگونه بشر خاکی و آلوده به گناه و مخلوق از "صلصال من حمی مسنون"^۱ جز به یاری معصوم و اقتباس از انوار کلمات مقام ولایت می‌تواند روزنه‌ای به سوی شناخت صدیقۀ کبری سلام الله علیها باز کند؟

فاطمه سلام الله علیها زهرۀ زهرایی است که از نور عظمت الهی خلق شده و آن چنان آسمان و زمین به نور وجودش روشنایی یافته که فرشتگان به سجده افتادند و درباره‌ی عظمت آن نور، از حضرت حق پرسیدند.^۲

فاطمه سلام الله علیها عالمه‌ای است که خداوند علم «ما کان وما هو کائن وما لم یکن» را تا قیام قیامت به او عطا فرموده، و عارفه‌ای است که به هر چیز آگاه بوده است.^۳

او سلام الله علیها فاطمه است؛ زیرا از علم الهی سرشار و جهل و نادانی در او راه نداشته است.^۴

نویسندگان دفتر پیش رو به دنبال دو هدف عمده هستند:

۱. سوره حجر: آیه ۲۶.

۲. معانی الأخبار، ص ۳۹۶.

۳. الکافی، ج ۱، ص ۲۳۸.

۴. علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۷۹.

اول. شناخت مقام علمی حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها و آیات و روایات متواتری که در این زمینه بیان شده است؛

دوم. بررسی اجمالی مصحف فاطمه سلام الله علیها و روش علمی ایشان در مناظره با دشمنان و یاد مختصری از فدکیه او.

امروزه که نسل جوان ما بیش از پیش به الگوها و اسوه‌های حسنه نیاز دارد، بر آن شدیم با نوشتن این چند سطر گوشه‌ای از زندگی سرور زنان دو عالم را به نمایش بگذاریم؛ اگر چه شخصیت آسمانی بانوی بانوان فاطمه سلام الله علیها برتر از درک و ارجمندتر از وصف ماست؛ بانویی که در شمار معصومین سلام الله علیهم است و محبت و ولایت او و خاندان او از فرایض دینی است، بانویی که خشم و نارضایی او خشم و نارضایی خدا محسوب می‌شود.^۱

چگونه ممکن است ابعاد غریب شخصیت معنوی او در گفتار ما خاکیان جلوه‌گر شود؟ شخصیت حضرت زهرا سلام الله علیها را با این سخنان کوتاه نمی‌توان معرفی کرد و آن چه در اینجا آورده می‌شود، قطره‌ای از دریای فضیلت آن عالمه شهیده سلام الله علیها است.

آری فاطمه سلام الله علیها منسوب به پیامبر صلی الله علیه و آله است. عزیز و پاره تن رسول خدا صلی الله علیه و آله است؛ اما او سلام الله علیها به تنهایی نیز کرامتی والاتر از اینها دارد.^۲

او سلام الله علیها خود مادر پدر خویش است؛^۳ مادر همان شخصیت بزرگواری که دخترش را پاره وجود خود و قوت قلب خود می‌داند و به راستی مگر برای این زن مطهره چه صفات و خصلت‌های ممتازی بوده است که چنین قابل ستایش و الهام می‌تواند باشد؟ از طریق پدر و همسر و فرزند، به فاطمه سلام الله علیها نزدیک شدن، یک نگاه است و از مسیر خصوصیات فردی خودش

۱. عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶.

۲. الأُمّالی (للصدوق)، النص، ص ۱۰۲.

۳. بحار، ج ۴۳، ص ۱۹.

مقدمه

به او تقرب جستن، نگاهی دیگر؛ اما درس آموزتر و به تحصیل شناخت حقیقی و تحقیقی از مقام و مرتبه فاطمه نزدیکتر و دقیقتر.

داستان حضرت فاطمه سلام الله علیها داستان تاریخی و منحصر به فرد یک انسان پایبند به ارزش‌های والای ایمانی و انسانی است که تا سر حد جان و توان مقید و متعهد به مبانی فکری و دینی خود بوده است.

داستان او سلام الله علیها شرح دلپذیر عواطف بلند آسمانی و روایت رؤبای ایمان و ایثار و اعتقاد انسانی است؛ داستان شنیدنی پارسایی و عفت و کرامت یک زن پیراسته و آراسته به آرایش روحی و معنوی است، حکایت یک بانوی وظیفه شناس و یک همسر و ستون و تکیه‌گاه مرد زندگی است.

قصه او سلام الله علیها شرح قناعت‌ها و بسندگی‌های دنیایی و دل بستن به زیورهای حقیقی‌تر و ماندنی‌تر است. فاطمه سلام الله علیها سمبل یک بانوی ارزشمند و الگو به لحاظ حضور، مثبت و اثرگذار در محیط خانه و در محیط جامعه است.

فاطمه سلام الله علیها را باید این‌گونه شناخت؛ از طریق خودش و در خودش. فاطمه را با فاطمه و در فاطمه باید به معرفت نشست؛ هر چند که باز هم باید گفت «ما عرفناک حق معرفتک»^۱.

موضوع این دفتر، بررسی شخصیت علمی حضرت فاطمه سلام الله علیها با توجه به سندهایی است که در قرآن کریم و سنت مسلم پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله آمده است؛ همان قول و فعل و تقریر آن حضرت که علمای شیعه و اهل تسنن بدان پرداخته‌اند.

در پایان بایسته است از کسانی که ما را در به انجام رساندن این دفتر کوتاه، یاری‌رسان شده‌اند کمال سپاسگزاری را داشته باشیم.

درآمد

چگونه می‌توان در رثای «جلوه نور» جز با توسل به منبع نور سخن گفت؟ و چگونه بشر خاکی و آلوده به گناه و مخلوق از «صلصال من حمأ مسنون»^۱ جز به یاری معصوم و اقتباس از انوار کلمات مقام ولایت می‌تواند روزنه‌ای به سوی شناخت صدیقه کبری سلام الله علیها باز کند؟

فاطمه سلام الله علیها زهره زهرایی است که از نور عظمت الهی خلق شده، و آن‌چنان آسمان و زمین به نور وجودش روشنایی یافته که ملائکه به سجده افتادند، و درباره عظمت آن نور، از حضرت حق پرسیدند.^۲

فاطمه سلام الله علیها حورای انسیه‌ای است که خداوند پیش از خلقت آدم ابوالبشر وی را از نور خویش آفرید و در زیر ساق عرش خود جای داد، و پیوسته به تسبیح و تقدیس و تهلیل و تحمید حضرت حق اشتغال داشت.^۳

فاطمه سلام الله علیها بزرگ بانویی است که چون خداوند، نور او و پدر و شوهر و دو فرزندش حسن و حسین را آفرید، ولایتشان را بر ملائکه و سایر مخلوقات عرضه داشت، قبول کنندگان از مقربین، و منکران از کافرین به حساب آمدند.^۴

فاطمه سلام الله علیها عالمه‌ای است که خداوند علم به "ما کان و ما هو کائن و مالک یکن" را تا قیامت به او عطا فرمود، و عارفه‌ای است که به هر چیز آگاه بود^۵ و فاطمه‌ای است که به علم از جهل و نادانی جدایش کردند.^۶

۱. سوره حجر، آیه ۲۶.

۲. معانی الأخبار، ص ۳۹۶.

۳. بحار، ج ۴۳، ص ۴.

۴. بحار، ج ۲۳، ص ۳۰۸.

۵. الکافی، ج ۱، ص ۲۳۸.

۶. علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۷۹.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

فاطمه زهرا سلام الله علیها نور الله الاکبر، فخر هستی و سبب خلقت^۱ چونان خورشید بر گستره اسلام می‌درخشید، او سلام الله علیها زنی است که در فضل و بزرگی و مقام به مثل پیامبر صلی الله علیه و آله و علی سلام الله علیه و ائمه سلام الله علیهم است،^۲ او سلام الله علیها بانویی است که هر اندیشه با هر دیدگاه پیرامونش گفتاری دارد، اما چگونه کلک اندیشه از عهده ستایش او سلام الله علیها که سبب الاسباب خلقت است بر آید در حالی که برای او سلام الله علیها و در شأن او احادیث وارده به اندازه فهم شنونده بوده است و چگونه می‌توان دریا را در کوزه‌ای گنجاند؟ و آن چه از کلام معصومین سلام الله علیهم بوده به قدر فهم بشری و آن چه را دیگران در وصف او سلام الله علیها گفته‌اند در حد درک و فهم خودشان بوده است، نه به اندازه والایی مرتبت ایشان سلام الله علیها.

"زنی که در حجره‌ای کوچک و خانه‌ای محقر، انسان‌هایی تربیت کرد که نورشان از بسیط خاک تا آن سوی افلاک و از عالم ملک تا آن سوی ملکوت اعلی می‌درخشید. صلوات و سلام خداوند تعالی بر این حجره محقری که جلوه‌گاه نور عظمت الهی و پروردگار زبدگان اولاد آدم است."^۳

سلام و درود خدا بر یگانه بانویی که در عرش الهی محبوب ملائکه مقرب و هم کلام با برترین آنان، حامل علم خدا یعنی جبرئیل امین بود.^۴

درود بی کران خداوند بر فاطمه سلام الله علیها که بهجت قلب و نور چشم رسول صلی الله علیه و آله و عزیزترین انسان‌ها در پیشگاه او بود؛^۵ وجودی که

۱. بحار، ج ۵۴، ص ۱۶۹.

۲. بحار، ج ۴۳، ص ۸.

۳. صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۱۹۲.

۴. اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۱.

۵. بحار، ج ۴۳، ص ۲۰۹.

پیامبر صلی الله علیه و آله سراسر او را احاطه نموده بود و شبیه‌ترین مردم در رفتار و گفتار به رسول خدا بود.^۱

فاطمه زهرایی که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به هنگام قیامت و صحنه محشر جبرئیل از طرف راست او و میکائیل در جانب چپ، و امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب سلام الله علیه در جلو او، و دو آقای جوانان اهل بهشت حضرت امام حسن و حضرت امام حسین سلام الله علیهما در پشت سر او حرکت می‌کنند و این‌چنین با جلالت وارد محشر می‌گردد. ندایی از جانب حق تعالی جل جلاله می‌رسد و ایشان سلام الله علیها را به خلاق معرفی می‌نماید تا این که وارد بهشت شود و خداوند به او می‌فرماید: از من درخواست نما تا به تو عطا نمایم! به هر آرزویی که داری جامه عمل خواهم پوشانم! و او سلام الله علیها در جواب خداوند عرض می‌کند: تو بزرگ‌ترین آرزوی من بودی و هستی و از خداوند تقاضا می‌کند که محبین مرا به آتش دوزخ مسوزان! و خداوند در جواب می‌فرماید: قبل از خلقت آسمان‌ها و زمین با خود عهد نموده‌ام که محبین تو را به آتش دوزخ نسوزانم.^۲

آیا بر ما نیست با وجود چنین بانویی که خیر کثیر و کوثر الهی است، هر چه بیشتر خود را به این حقیقت نورانی نزدیک نماییم؟ و آیا بر جامعه اسلامی ما - به خصوص خواهران محترم ما - سزاوار است تا از شخصیتی که این‌چنین مورد احترام خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله و انبیای الهی است، شخصیتی که هستی و کلام او سلام الله علیها در ملک و ملکوت و دنیا و آخرت اثر بخش بر همه عالم هستی است دور باشند؟

۱. دلائل الامامه، ص ۱۵۰؛ مستدرک الصحيحین، ج ۳، ص ۱۵۴.

۲. بحار، ج ۲۷، ص ۱۳۹.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

حضرت فاطمه سلام الله علیها از دیدگاه قرآن

﴿آیة تطهیر: إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾^۱ خدا چنین می‌خواهد که رِجس (هر آلایش) را از شما خاندان نبوت ببرد و شما را پاک و منزّه گرداند.

در شأن نزول این آیه، روایات متواتری در دست است که حاکی است آیه تطهیر در خانه امّ سلمه نازل شده است و در آن هنگام رسول اکرم، حضرت صدیقه، امیرالمؤمنین و حسنین سلام الله علیهم حضور داشته‌اند. جناب امّ سلمه از رسول اکرم صلی الله علیه و آله تقاضا می‌کند که من نیز به جمع شما داخل شوم و تحت کساء نزد شما خاندان رسالت قرار گیرم؟ حضرت او را نهی کرد و فرمود: «نه، تو داخل نشو! هر چند تو بر خیری؛ چون این آیه مخصوص است به ما پنج تن».^۲

پس با توجه به مطلب فوق، جای هیچ‌گونه تردیدی نیست که حضرت صدیقه زهرا سلام الله علیها نیز مشمول آیه تطهیر است و در کلمه «اهل البیت»، او نیز مراد می‌باشد. گذشته از این‌ها، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای اثبات و روشن شدن حقیقت امر، دست به ابتکار بسیار جالبی زدند و بعد از نزول آیه تطهیر به مدت شش ماه هنگامی که برای نماز صبح از کنار خانه حضرت فاطمه می‌گذشت صدا می‌زد: «هنگام نماز است ای اهل بیت من، خداوند می‌خواهد پلیدی را از شما اهل بیت دور کند و شما را پاک کند. حقیقتی که نه نفر از صحابه آن را نقل کرده‌اند. ابوسعید خدری گزارش این برنامه را تا هشت یا نه ماه ثبت کرده است».^۳

۱. احزاب: ۳۳.

۲. الدر المنثور، ج ۴، ص ۳۱۳؛ سنن الترمذی، ج ۵، ص ۳۲۸ و ۳۶۱.

۳. شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۷-۴۵؛ الدر المنثور، ج ۴، ص ۳۱۳ و ج ۵ ص ۱۹۷.

* آیه مباهله: فقل تعالوا ندع أبناءنا و أبناءكم و نساءنا و نساءكم و أنفسنا و أنفسكم ثم نبتهل فنجعل لعنة الله على الكاذبين؛^۱ پس بگو (ای پیامبر) بیایید ما و شما با فرزندان و زنان خود با هم به مباهله برخیزیم (یعنی در حق یکدیگر نفرین کنیم) تا دروغگویان را به لعن و عذاب خدا گرفتار سازیم.

پیامبر اسلام در سال دهم هجرت نامه‌هایی به اسقف نجران نوشت و طی آن مسیحیان نجران را به دین اسلام دعوت کرد. هیئت مسیحیان نجران به مدینه رفتند. نمایندگان نجران با پیامبر اسلام به مباحثه پرداختند و در مورد مسیح و مریم و خدا به گفتگو نشستند، در نهایت به پیامبر گفتند: «گفتگوهای شما ما را قانع نمی‌کند» در این هنگام جبرئیل آیه مباهله را آورد و پیامبر را مأمور کرد تا با کسانی که با او مجادله می‌کنند به مباهله برخیزند.^۲

بدون شک آیه مباهله در حق اهل بیت برگزیده خدا سلام الله علیهم نازل شده است؛ چون این مطلب را بسیاری از محدثان، مفسران، مورخان و متکلمان در کتاب‌های خود آورده‌اند و از سویی مدارک زنده در لابه‌لای آثار تفسیری و تاریخی شهادت می‌دهد که پیامبر صلی الله علیه و آله در داستان مباهله با نصرای نجران از زنان جز پاره تن خود فاطمه سلام الله علیها و از فرزندان جز دو نوه‌اش حسن و حسین و علی را که نفس وی به شمار می‌رود همراه نیاورد.^۳

*فتلقی آدم من ربّه کلمات فتاب علیه إنه هو التّوّاب الرّحیم؛^۴ پس حضرت آدم از حضرت حق تبارک و تعالی کلماتی را فرا گرفت (و آن کلمات را وسیله قبول توبه خویش قرار داد) و خداوند توبه او را پذیرفت.

۱. آل عمران: ۶۱.

۲. الإرشاد للمفید، ج ۱، ص ۱۶۶، با تلخیص؛ قاموس قرآن، ج ۱، ص ۲۳۹.

۳. صحیح مسلم، ج ۷، ص ۱۲۰؛ فضائل الصحابه، باب فضائل علی، ص ۱۳؛ مسند احمد، ج ۱، ص ۱۸۵؛ سنن الترمذی، ج ۴، ص ۲۹۳، ح ۴۰۸۵ و ج ۵، ص ۳۰۲، ح ۳۸۰۸؛ المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۵۰.

۴. بقره: ۳۷.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

دربارهٔ این آیه احادیثی^۱ نقل شده است که بسیار فوق‌العاده است. با توجه به آیه مذکور و این روایات، انسان به خوبی می‌تواند درک نماید که حضرت صدیقه سلام الله علیها یکی از علل خلقت و اسباب آفرینش جهان است؛ یعنی همان طور که رسول اکرم، امیرالمؤمنین و حسنین سلام الله علیهم، سبب خلقت‌اند، حضرت صدیقه سلام الله علیها نیز یکی از علل آفرینش است، و معقول نیست کسی علت خلقت باشد و ولایت نداشته باشد.

﴿آیه مودت: قل لا أسألكم عليه أجراً إلا المودة فی القربی؛^۲ بگو (ای پیامبر) من برای انجام رسالتم پاداشی از شما نمی‌خواهم، مگر مودت با خویشان نزدیکم. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اجر رسالت خودش را از طرف حضرت حق تبارک و تعالی، مودت نزدیکان خویش اعلام می‌دارد؛ یعنی فقط مودت خویشان حضرت رسول صلی الله علیه و آله را می‌توان اجر و مزد رسالت عظمای احمدی دانست. این مودت ارزنده، هم وزن اجر رسالت پیامبر است و به اجماع فریقین (شیعه و سنی) این آیه در شأن اهل بیت عصمت و قداست سلام الله علیهم نازل شده است؛ یعنی علی، فاطمه، حسن و حسین سلام الله علیهم.

جناب قسطلانی در کتاب المواهب اللدنیّه می‌گوید: خدای تعالی مودت خویشان نزدیک پیامبر را بر همگان واجب کرده است و دربارهٔ وجوب محبت اهل بیت معظم حضرت رسول و ذریّهٔ اوست که خدا می‌فرماید: بگو ای پیامبر، در مقابل انجام رسالتم از شما مزدی نمی‌خواهم به جز مودت خویشان نزدیکم.^۳

۱. تفسیر فرات الکوفی، ص ۸۵؛ دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۱۸؛ شرح الأخبار فی فضائل الأئمة الأطهار علیهم السلام، ج ۲، ص ۱۳۳؛ شواهد التنزیل لقواعد التفضیل، ج ۱، ص ۱۵۵؛ شرح نهج البلاغة لابن أبی الحدید، ج ۱۶، ص ۲۹۱.

۲. شوری: ۲۳.

۳. المواهب اللدنیه، ج ۳، ص ۲۱.

﴿ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أَشْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴾^۱ ما امانت [الهی و بار تکلیف] را بر آسمان‌ها و زمین و کوه‌ها عرضه کردیم پس، از برداشتن آن سر باز زدند و از آن هراسناک شدند، ولی انسان آن را برداشت؛ راستی او ستمگری نادان بود. آیه مذکور نیز از آیاتی است که در اثبات ولایت حضرت صدیقہ سلام اللہ علیہا می‌توان از آن استفاده کرد. رسول اکرم و امیرالمؤمنین و فاطمه و حسنین و ائمہ سلام اللہ علیہم از مصادیق امانت در این آیه به شمار آمده‌اند.^۲

فاطمہ سلام اللہ علیہا الگوی اخلاقی و اجتماعی در قرآن

بر اساس تعلیم و آموزه‌های قرآن کریم تمام بندگان خدا برابرند و میان زن و مرد فرقی نیست.^۳ در نظام آفرینش، زن به نوعی خلق شده است تا بتواند مسئولیت‌هایی که بر دوش او نهاده شده را به وجه احسن به انجام برساند، برای همین زن خلق و خویی دارد که سرشار از احساسات و عواطف و لطافت روحی و روانی و به عبارتی لطافت ظاهری و باطنی و رقت قلبی ویژه است؛ امیرالمؤمنین سلام اللہ علیہ در نامه‌ای به فرزند بزرگوارش امام حسن مجتبی سلام اللہ علیہ می‌فرماید: زن همانند گل است و همانند قهرمان نیست پس در تکریم او کوشا باش و عملی انجام مده که کرامت او تحقیر گردد.^۴ از همین سبب برای زنان یافتن الگویی کامل و اسوه‌ای بی‌بدیل و برگزیده از جنس خود لازم است تا بتوانند آنچه را از زن انتظار می‌رود و مورد تأیید شرع و عرف و به عبارتی قرآن و سنت و جامعه است به دست بیاورند، تا هم از حقوق الهی خود دفاع نموده باشند و هم از کرامت ذاتی خود پاسبانی نمایند؛ این سیرۀ اخلاقی، اجتماعی و

۱. احزاب: ۷۲.

۲. بحار، ج ۲۳، ص ۲۷۳.

۳. سوره نساء، آیه ۱.

۴. الکافی، ج ۵، ص ۵۱۰؛ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَلَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ وَلَا تَعْدُ بِكَرَامَتِهَا نَفْسَهَا.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

خانوادگی که مطلوب و پسندیده است تنها در وجود نازنین حضرت صدیقه طاهره، فاطمه زهرا سلام الله علیها تبلور یافته است، پس تأسی به زهرای مرضیه سلام الله علیها که نسخه وجودی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است زیباترین، مفیدترین و آموزنده‌ترین شیوه زندگی برای هر کسی به خصوص بانوان می‌باشد.

اگر روزی باید روز زن باشد چه روزی والاتر و افتخارآمیزتر از روز ولادت باسعادت فاطمه زهرا سلام الله علیها است؛ زنی که افتخارخاندان وحی و چون خورشیدی بر تارک اسلام عزیز می‌درخشد.^۱ تمام ابعادی که برای زن متصور است و برای یک انسان متصور است در فاطمه زهرا سلام الله علیها جلوه کرده و بوده است. یک زن معمولی نبوده است؛ یک زن روحانی ملکوتی، یک انسان به تمام معنا انسان، تمام نسخه انسانیت، تمام حقیقت زن، تمام حقیقت انسان.^۲

حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها از نگاه معصومین

الف. فاطمه سلام الله علیها از نگاه امام امیرالمؤمنین سلام الله علیه

پاسخ صریح وزیبای علی سلام الله علیه به پیامبر صلی الله علیه و آله در فردای عروسی، فاطمه را بهترین یار و مددکار در طاعت حق معرفی می‌کند. وقتی که پیامبر صلی الله علیه و آله از او پرسید: زهرا را چگونه یافتی؟ عرض کرد: «نعم العون علی طاعة الله؛ فاطمه چه خوب یآوری برای طاعت الهی است.»^۳ در آخرین لحظات عمر مبارک حضرت فاطمه سلام الله علیها وصایای خویش را به همسرش می‌نمود که «ای پسرعمو! تو هرگز مرا در دوران زندگی دروغگو و خائن نیافتی و هرگز با فرمان تو مخالفت نکردم.» علی سلام الله علیه که شاهد

۱. صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۲۷۴.

۲. صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۳۷.

۳. بحار، ج ۴۳، ص ۱۱۷.

درگذشت تنها یاور و تسلی بخش خود است، می فرماید: «پناه به خدا! تو داناتر و پرهیزگارتر و گرامی تر و نیکوتر از آنی که من به جهت مخالفت کردنت با خود، تو را نکوهش کنم. دوری از تو و احساس فراق بر من گران خواهد بود؛ ولی گریزی از آن نیست. به خدا سوگند! با رفتن مصیبت رسول خدا صلی الله علیه و آله را بر من تازه کردی. انا لله و انا الیه راجعون از این مصیبت بزرگ و دردناک و تأثرآور و حزن انگیز!»^۱

دقت در کلام علی سلام الله علیه در این لحظات، شدت علاقه و احترامش را به فاطمه سلام الله علیها می رساند.

در نگاه امام علی سلام الله علیه فاطمه سلام الله علیها در چنان مرتبه و الایی از زهد و خداترسی و عمل به احکام الهی قرار دارد که تصور مخالفت او با همسرش ممکن نیست. حضرت علی سلام الله علیه در پاسخ به ادعاهای بی اساس معاویه مبنی بر فضایل امویان در نامه ای می نویسد: «... دو سید جوانان اهل بهشت سلام الله علیهما از ماست و «صَبِيَّةُ النَّارِ» از شماست. (کودکانی که نصیب آنان آتش گردید.) بهترین زنان جهان از ماست و «حَمَالَةُ الْحَطَبِ» آنکه هیزم کشد برای دوزخیان از شماست. این فضیلت ها از ماست و آن فضیلت ها از شماست...»^۲

در شعری که به ایشان منسوب است، می فرماید: «من به فاطمه و فرزندانش مباحثات می کنم! آن گاه به رسول خدا صلی الله علیه و آله افتخار می کنم در آن هنگام که فاطمه را به همسری من در آورد.» شخصیت و الایی چون حضرت علی سلام الله علیه به همسری بانوی جهان افتخار می کند و همسری با او را ملاک برتری خود و شایستگی اش برای رهبری اسلام می داند.^۳

۱. روضة الواعظین و بصيرة المتعظین، ج ۱، ص ۱۵۰.

۲. نهج البلاغه، نامه ۲۸، ص ۳۸۷.

۳. دیوان امیر المؤمنین علیه السلام، ص ۱۷۰.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

ب. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام حسن مجتبی سلام الله عليه

امام حسن سلام الله عليه در موارد بسیاری از مادرشان سخن گفته‌اند. از جمله می‌فرماید: «شبی دیدم مادرم در محراب به نماز ایستاده و تا طلوع خورشید مشغول رکوع و سجود بود. شنیدم برای یکایک مردان و زنان دعا می‌کرد و آنان را نام می‌برد؛ ولی برای خود چیزی نخواست. عرض کردم: مادرا! چرا همان گونه که برای دیگران دعا می‌کنی، برای خود دعا نمی‌کنی؟ فرمود: فرزندم! اول همسایه بعد از آن خانه.»^۱

ج. فاطمه سلام الله عليها از نگاه امام حسین سلام الله عليه

امام حسین سلام الله عليه در روز عاشورا، در آن هنگام که لشکر دشمن او را احاطه کرد، ضمن خطبه مفصلی فرمودند: «مرا بین کشته شدن و ذلت مخیر کرده‌اند و من هرگز تن به پستی نمی‌دهم. خدا و رسول مرا از چنین کاری باز می‌دارند. همچنین نیاکان پاک و دامن‌های مطهر و پاکیزه اجازه چنین پذیرشی را به من نمی‌دهند.» در یک کلام، امام حسین سلام الله عليه دلیل پایمردی و مقاومت خویش را تربیت الهی فاطمه سلام الله عليها می‌داند.^۲

امام حسین سلام الله عليه نقل می‌کند: «آن زمان که رسول خدا صلی الله علیه و آله در خانه ام سلمه بود، صرصائل (یکی از فرشتگان الهی) نزد پیامبر آمد و عرض کرد: نور را به عقد نور درآور! پیامبر فرمود: چه کسی را برای چه کسی؟ گفت: دخترت فاطمه سلام الله عليها را برای علی بن ابی طالب سلام الله علیهما. سپس در حضور جبرئیل و میکائیل و صرصائل فاطمه را به عقد علی درآورد.»^۳

۱. بحار، ج ۴۳، ص ۸۱ و ۸۲، ح ۳.

۲. بحار، ج ۴۵، ص ۹.

۳. بحار، ج ۴۳، ص ۱۲۳، ح ۳۱.

د. فاطمہ سلام اللہ علیہا از نگاہ امام سجاد سلام اللہ علیہ

امام سجاد سلام اللہ علیہ می‌فرماید: «وقتی کہ قیامت فرا رسد، منادی ندا می‌دهد: در این روز، ترس و اندوهی به خود راه ندهید.^۱ همه خوشحال از این عفو عمومی سر بالا می‌برند. فاطمہ سلام اللہ علیہا وارد محشر می‌شود و گفته می‌شود کسانی کہ به آیات ما ایمان آوردند و مسلمان شدند^۲ به جز مسلمانانی کہ دوستدار اهل بیت هستند، ہمگی سرها را به زیر اندازند. آن‌گاه اعلام می‌شود: این است فاطمہ سلام اللہ علیہا دخت محمد صلی اللہ علیہ و آلہ. او و ہمراہانش به سوی بہشت می‌روند. خداوند فرشتہ‌ای را خدمت وی می‌فرستد و می‌گوید: حاجت را از من بخواه! فاطمہ سلام اللہ علیہا عرض می‌کند: پروردگار! حاجت من آن است کہ مرا و کسانی را کہ فرزندان مرا یاری کردند، مورد عفو قرار دهی.»^۳

هـ. فاطمہ سلام اللہ علیہا از نگاہ امام محمدباقر سلام اللہ علیہ

امام باقر سلام اللہ علیہ به جابر روایت کردند کہ: «... چون قیامت شود، جبرئیل ندا می‌دهد: خدیجہ دختر خویلد کجاست؟ مریم دختر عمران، آسیہ دختر مزاحم، ام کلثوم خواہر موسی کجایند؟ آنان از جای بر می‌خیزند. سپس خداوند از اهل محشر می‌پرسد امروز عظمت از آن کیست؟ محمد، علی، حسن و حسین حسین سلام اللہ علیہم می‌گویند: از خداوند یکتای قہار. آن‌گاه خداوند می‌فرماید: ای اهل محشر! امروز من کرامت را برای محمد و علی و حسن و حسین و فاطمہ سلام اللہ علیہم قرار دادم. سرها را پایین بیاندازید و چشم‌ها را فرو ببندید؛ چون فاطمہ سلام اللہ علیہا می‌خواہد به بہشت برود. سپس جبرئیل ناقہ‌ای بہشتی می‌آورد و آن حضرت را به بہشت می‌برد و لیکن ایشان وقتی نزدیک بہشت می‌رسد درنگ می‌کند. خداوند می‌فرماید: درنگ شما برای چیست؟

۱. زخرف: ۶۸؛ «لَا خَوْفٌ عَلَیْکُمُ الْیَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ».

۲. زخرف: ۶۹؛ «الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ».

۳. تفسیر فرات الکوفی، ص ۴۰۹؛ عوالم العلوم، ج ۱۱، قسم ۲، ص ۱۱۷۹.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

فاطمه سلام الله علیها می‌گوید: پروردگارا! دوست دارم در چنین روزی مقامم شناخته شود. خداوند می‌فرماید: ای دخترحبیبم! برگرد و نظر افکن و هر کس را که دوستی تو یا دوستی یکی از فرزندان تو در دلش باشد، او را گرفته و وارد بهشت کن.» در ادامه امام باقر سلام الله علیه می‌فرماید: «به خدا سوگند! ای جابر در آن روز فاطمه شیعیان و دوستانش را همانند پرنده‌ای که دانه خوب را از دانه بد جدا می‌کند، از بین جمعیت جدا می‌کند.»^۱

و. فاطمه سلام الله علیها از نگاه امام جعفر صادق سلام الله علیه

مرحوم مجلسی در ضمن روایتی از امام صادق سلام الله علیه نقل می‌کند: «فاطمه سلام الله علیها، صدیقه کبری است. محور حرکت انسان‌های گذشته، معرفت و شناخت حضرت فاطمه بوده است.»^۲

سید هاشم بحرانی روایت دیگری از امام صادق سلام الله علیه نقل می‌کند که: «نبوت هیچ پیامبری تکمیل نشد مگر این که به فضیلت آن حضرت سلام الله علیها اقرار نموده، محبت او را دارا باشد.»^۳

امام صادق سلام الله علیه در ذیل آیه شریفه «إنا أنزلناه فی لیلة القدر» می‌فرماید: منظور از «لیله» فاطمه و منظور از «قدر» خداوند است؛ هرکس فاطمه را آن گونه که سزاوار است، بشناسد، «لیلة القدر» را درک کرده است.»^۴

ز. فاطمه سلام الله علیها از نگاه امام موسی کاظم سلام الله علیه

امام کاظم سلام الله علیه می‌فرماید: «همانا فاطمه سلام الله علیها، صدیقه و شهیده است.»^۵

۱. بحار، ج ۴۳، ص ۶۴؛ عوالم العلوم، ج ۱۱، ق ۲، ص ۱۱۶۰.

۲. بحار، ج ۴۳، ص ۱۰۵، ح ۱۹.

۳. عوالم العلوم، ص ۱۶۱؛ ن.ک: بصائر الدرجات، ج ۱، ص ۷۳، ح ۷.

۴. بحار، ج ۴۳، ص ۶۵، ح ۵۸.

۵. الکافی، ج ۱، ص ۴۵۸، ح ۲.

سلیمان جعفر می گوید: از امام کاظم سلام الله علیه شنیدم که فرمودند: «در خانه ای که اسم محمد، علی، حسن، حسین، جعفر، عبدالله و از زنان فاطمه باشد، فقر و تنگدستی وارد نخواهد شد.»^۱

ر. فاطمه سلام الله علیها از نگاه امام رضا سلام الله علیه

امام رضا سلام الله علیه از اجداد گرامیش نقل می کند که پیامبر صلی الله علیه و آله به علی سلام الله علیه فرمودند: سه فضیلت به تو داده شد که به من داده نشده است. علی سلام الله علیه عرض کرد: چه چیزهایی به من داده شده است؟ فرمود: تو پدر زنی چون من داری که من چنین پدر زنی ندارم، همسری چون فاطمه سلام الله علیها به تو داده شده که به من داده نشده است، حسن و حسین سلام الله علیهما به تو داده شده که به من داده نشده است.»^۲

امام رضا سلام الله علیه از پدران بزرگوار خود سلام الله علیهم از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل می کند که پس از ازدواج علی سلام الله علیه و فاطمه سلام الله علیها خداوند عزوجل فرمودند: «اگر علی سلام الله علیه را نمی آفریدم برای دخترت فاطمه سلام الله علیها همتا و همسری در روی زمین یافت نمی شد.»^۳

ط. فاطمه سلام الله علیها از نگاه امام جواد سلام الله علیه

امام جواد سلام الله علیه خطاب به موسی بن قاسم که گفت: در حج گاهی از طرف مادرت نیز زیارت کردم و گاهی نه، فرمودند: «بر آن بیفز؛ زیرا که برترین چیزی است که بدان عمل می کنی.»^۴

۱. الکافی، ج ۶، ص ۱۹، ح ۸.

۲. صحیفه الإمام الرضا علیه السلام، ص ۷۶، ح ۱۵۸؛ عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲،

ص ۴۸، ح ۱۸۸.

۳. عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۲۲۵، ح ۳.

۴. کافی، ج ۴، ص ۳۱۴، ح ۲.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

زکریا بن آدم نقل می‌کند: «در محضر امام رضا سلام الله علیه بودم که امام جواد سلام الله علیه در حالی که بیش از چهار سال از عمرش نگذشته بود، وارد شد. وقتی نشست دستش را روی زمین قرار داد و سر به آسمان بلند نمود و مدتی طولانی به فکر فرو رفت. امام رضا سلام الله علیه فرمود: جانم فدایت! چرا این چنین در اندیشه‌ای؟ پاسخ داد: به جهت ستم‌هایی که نسبت به مادرم فاطمه سلام الله علیها انجام دادند.»^۱

ی. فاطمه سلام الله علیها از نگاه امام هادی سلام الله علیه

آن حضرت در مورد علت نامگذاری حضرت صدیقه طاهره سلام الله علیها به «فاطمه»، از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل می‌کند: «دخترم فاطمه سلام الله علیها را بدان جهت فاطمه سلام الله علیها نامیدند که خداوند عزوجل او و دوستانش را از آتش جهنم به دور نگه می‌دارد.»^۲

ک. فاطمه سلام الله علیها از نگاه امام حسن عسکری سلام الله علیه

امام حسن عسکری سلام الله علیه از امیرالمؤمنین سلام الله علیه از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که: «آن هنگام که خداوند آدم و حوا را آفرید، آنان در بهشت به خود مباحثات می‌کردند. آدم به حوا گفت: خداوند هیچ مخلوقی بهتر از ما نیافریده است. خداوند به جبرئیل فرمود: این دو بندهام را به فردوس برین ببر! زمانی که وارد فردوس شدند، چشمانشان به بانویی افتاد که جامه‌ای زیبا از جامه‌های بهشتی در برداشت و تاجی نورانی بر سر گذاشته و دو گوشواره درخشان به گوشش آویخته بود و بهشت از پرتو نور چهره‌اش درخشان بود. حضرت آدم به جبرئیل گفت: حبیبم جبرئیل! این بانو که از زیبایی چهره‌اش بهشت نورانی گشته، کیست؟ گفت: او فاطمه سلام الله علیها دختر محمد صلی الله علیه و آله پیامبری از نسل تو است که در آخرالزمان خواهد آمد. گفت: این تاجی که بر سر دارد، چیست؟ پاسخ داد: شوهرش علی بن ابی طالب سلام الله

۱. بحار، ج ۵۰، ص ۵۹.

۲. بحار، ج ۴۳، ص ۱۵، ح ۱۲.

علیہما است. گفت: این دو گشواره که بر دو گوش او است چیست؟ پاسخ داد: دو فرزندش حسن و حسین سلام الله علیہما می باشند. آدم گفت: حبیبم! آیا اینان پیش از من آفریده شده اند؟ گفت: بلی، اینان در علم مکنون خداوند چهارهزار سال پیش از آن که تو آفریده شوی، وجود داشتند.^۱

ل. فاطمه سلام الله علیہا از نگاه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه

حضرت بقیة الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه فرمودند: «دختر رسول خدا، فاطمه سلام الله علیہا برای من سرمشق و الگوی نیکویی است.» امام مهدی عجل الله تعالی فرجه که با ظهور خویش عالم را متحول می سازد، حضرت فاطمه سلام الله علیہا را الگوی عملی و حکومتی خویش می شمرد و این، حکایت از مقام والای بانوی عالم، حضرت زهرا سلام الله علیہا دارد.^۲

آنچه مطرح شد، قطره ای از دریای وجود فاطمه سلام الله علیہا بود. به این امید که در قیامت ما را مشمول عنایت و شفاعت خود قرار دهد.

جایگاه حضرت فاطمه سلام الله علیہا در روایات اهل سنت

در منابع تفسیری، روایی، رجالی و تاریخی اهل سنت صدها روایت در شأن و منزلت حضرت فاطمه سلام الله علیہا دیده می شود. در اینجا به نمونه ای بسیار کوتاه از آنها اشاره می کنیم.

الف. وجود حضرت فاطمه سلام الله علیہا قبل از تولد آدم و حوا

دانشمند اهل سنت ابن حجر عسقلانی (م ۸۵۲ ق)، از امام حسن عسکری سلام الله علیہ و او از پدران خود و آنها از جابر بن عبدالله و او از پیامبر صلی الله علیہ و آله نقل می کند که وقتی آدم و حوا در بهشت بودند، نور وجود حضرت

۱. بحار، ج ۴۳، ص ۵۲.

۲. بحار، ج ۵۳، ص ۱۸۰.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

زهرا سلام الله علیها را دیدند و خداوند به آن دو فرمود: نور ایشان دو هزار سال قبل از خلقت شما آفریده شده بود.^۱

ب. ازدواج حضرت فاطمه سلام الله علیها به امر خداوند

در منابع اهل سنت روایات زیادی از بزرگانی همچون امیرالمؤمنین علی سلام الله علیه، عبدالله بن مسعود، عمر بن خطاب، بلال بن حمامه، سنان بن شفعله و انس در این خصوص نقل شده است.^۲

ج. اولاد حضرت فاطمه سلام الله علیها ذریه پیامبر

او در عالم بشریت تنها کسی است که اولادش ذریه پیامبر هستند. در روایت عاصم بن بهدله آمده است: در مجلسی حجاج ذریه بودن امام حسین را برای پیامبر انکار کرد، اما یحیی بن یعمر او را ذریه حضرت دانست و پس از تهدید حجاج برای اثبات آن به آیات ۸۴ و ۸۵ سوره انعام استشهاد کرد که خداوند حضرت عیسی را از ذریه آدم معرفی کرده، در حالی که حضرت عیسی پدر نداشت و از طرف مادر خود حضرت مریم به آدم می‌رسد.^۳

د. حضرت فاطمه سلام الله علیها پاره تن پیامبر؛^۴

هـ. حضرت فاطمه سلام الله علیها سرور زنان دو جهان؛^۵

و. غضب فاطمه سلام الله علیها غضب خدا و رضای او رضای خدا؛

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرموده‌اند:

۱. لسان المیزان، ج ۳، ص ۳۴۶.

۲. مجمع الزوائد، ج ۹، ص ۲۰۴؛ کنز العمال، ج ۱۱، ص ۶۰۶، ح ۳۹۹۲۹.

۳. المستدرک، ج ۳، ص ۱۶۴.

۴. البیان و التعریف، ج ۱، ص ۲۷۰؛ عون المعبود، ج ۶، ص ۵۴؛ معارج القبول، ج ۳، ص ۱۱۹۹.

۵. تهذیب الاسماء واللغات، ج ۱، ص ۳۴۴.

یا فاطمة ان الله يغضب لغضبک و یرضی لرضاک؛ ای فاطمه بی شک خداوند از غضب تو غضبناک و از رضای تو راضی می‌شود.^۱

ز. حضرت فاطمه سلام الله علیها مدافع رسالت؛
در این زمینه روایات مختلفی به ویژه در دفاع از پیامبر صلی الله علیه و آله در مقابل ابوجهل وجود دارد.^۲

ح. حضرت فاطمه سلام الله علیها در محشر؛
در منابع اهل سنت روایات مختلفی از بزرگان همچون امیرالمؤمنین علی سلام الله علیه، عایشه، ابوسعید، ابوهریره، ابویوب، سدید بن عمیر، بریدة بن عمر و دیگران نقل شده که پیامبر گرامی اسلام فرمود: «اهل محشر به دستور خداوند چشمان خود را می‌بندند تا حضرت فاطمه سلام الله علیها از صحرای محشر عبور کند.»^۳

جایگاه حضرت فاطمه سلام الله علیها نزد عالمان اهل سنت
در اینجا به ذکر چند مورد در این باره بسنده می‌کنیم:
سیوطی می‌گوید: «ما عقیده داریم برترین زنان عالم مریم و فاطمه سلام الله علیها هستند.»^۴

آلوسی می‌گوید: در حدیث آمده است: «ان فاطمة البتول افضل النساء المتقدّمات و المتأخّرات.» با این حدیث افضل بودن فاطمه سلام الله علیها بر تمام

۱. مستدرک، ج ۳، ص ۱۵۴؛ کفایة الطالب، ص ۳۶۴؛ تاریخ مدینة دمشق، ج ۳، ص ۱۵۶.

۲. صحیح بخاری، ج ۵، ص ۵۷.

۳. تذکرة الخواص، ص ۲۷۹؛ کنز العمال، ج ۱۲، ص ۱۰۶.

۴. الثغورالباسمة، ص ۳۴.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

زنان ثابت می‌شود؛ زیرا او روح و روان رسول خدا بود. از این رو بر عایشه نیز برتری داشت.^۱

سهیلی بعد از نقل حدیث معروف «فاطمة بضعة منی» می‌گوید: «من کسی را مساوی با بضعة رسول الله نمی‌دانم.»^۲

ابن الجکنی می‌گوید: «بنابر قول صحیح‌تر فاطمه سلام الله علیها از همه زنان افضل است.»

جایگاه حضرت فاطمه سلام الله علیها در آیات

براساس منابع تفسیری و حدیثی اهل سنت تقریباً صد و سی و پنج آیه در چهل و نه سوره به نوعی درباره حضرت فاطمه سلام الله علیها است. البته این تعداد غیر از آیاتی است که در منابع شیعه ذکر شده است. دو سوره دهر و کوثر هم به طور کامل در شأن حضرت فاطمه سلام الله علیها نازل شده است.

همه آیات و سوره‌های نازل شده در این باره در چهار دسته جای می‌گیرد: اسباب نزول: یعنی آیاتی که حضرت فاطمه سلام الله علیها سبب نزول آن بوده است؛

شأن نزول: یعنی آیاتی که در شأن آن حضرت سلام الله علیها نازل شده است؛

جری و تطبیق: یعنی آیاتی که حضرت فاطمه سلام الله علیها به عنوان مصداقی از آن اراده شده است؛

بطن: یعنی آیاتی که حضرت فاطمه سلام الله علیها به عنوان باطن آن مورد نظر است.

سوره‌ها و آیاتی که حضرت فاطمه سلام الله علیها سبب نزول آنهاست.

۱. روح المعانی، ج ۳، ص ۱۳۸.

۲. الروض الآنف، ج ۲، ص ۲۷۸.

از مجموع چهار آیه‌ای که در این باره در روایات اهل سنت آمده است یعنی آیات تطهیر، اعطا، ایثار و تجاره (نور: ۳۵ الی ۳۷) بحث را به سه آیه اول متمرکز می‌کنیم. البته باید یادآوری کنم که سوره دهر هم سبب نزولش فاطمه سلام الله علیها است.^۱

آیه تطهیر

انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً^۲ جز این نیست که خداوند می‌خواهد پلیدی را از شما اهل بیت دور کند و شما را به راستی پاک سازد.

بر اساس روایات بسیار از فریقین که از صحابه و تابعین به حد تواتر رسیده است، آیه تطهیر در شأن اصحاب کسا نازل شده است. بررسی روایات فریقین نشان می‌دهد که فاطمه سلام الله علیها سبب نزول این آیه است. این آیه بر طهارت و عصمت اصحاب کسا دلالت تام دارد.

ابوسعید خدری از ام سلمه چنین روایت کرده است:

آیه تطهیر در خانه من نازل شد. من بر در خانه نشسته بودم. گفتم: ای رسول خدا من از اهل بیت نیستم! فرمود: تو بر خیر و نیکی هستی. تو از همسران پیامبر هستی. گفت: و در منزل، رسول خدا، علی، فاطمه، حسن و حسین سلام الله علیهم بودند.^۳

شأن نزول

عبدالله بن جعفر می‌گوید: رسول خدا به رحمت الهی که از آسمان می‌آمد نظر کرد و سپس دستور داد اهل بیت یعنی علی، فاطمه، حسن و حسین سلام الله علیهم را جمع کردند. سپس کسای خویش را بر آنان افکند و دعا کرد و

۱. تفسیر مقاتل بن سلیمان، ج ۴، ص ۵۲۵؛ الجامع لأحكام القرآن، ج ۱۹، ص ۱۱۸؛ تفسیر

القشیری، ج ۳، ص ۳۷۸؛ مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۲۱۰.

۲. سوره احزاب، آیه ۳۳.

۳. جامع البیان، ج ۱۲، ص ۷؛ الدرالمثور، ج ۶، ص ۶۰۴.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

سپس آیه تطهیر نازل شد. حاکم نیشابوری سپس می‌گوید: «هذا حديث صحيح الاسناد؛ این حدیث صحیح السند است.»^۱

روایات دیگر نیز از صحابه همچون عمر بن ابی سلمه، ابوسعید خدری و دیگران نقل شده که آیه تطهیر در خانه ام سلمه در شأن پنج تن آل عبا سلام الله علیهم نازل شده است.^۲

رفتار پیامبر پس از نزول آیه

ابن عباس نقل می‌کند: شهدنا رسول الله تسعة أشهر يأتي كل يوم باب علي بن أبي طالب عند وقت كل صلاة فيقول: «السلام عليكم ورحمة الله انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا الصلاة يرحمكم الله.» كل يوم خمس مرات؛ ما دیدیم که رسول خدا نه ماه تمام هر روز وقت هر نمازی در خانه علی بن ابی طالب می‌آمد و می‌فرمود: درود و رحمت و برکات خدا بر شما اهل بیت باد. نماز! خداوند شما را مشمول رحمت خویش قرار دهد. این عمل را پیامبر هر روز پنج بار تکرار می‌کرد.^۳

همین مضمون با اندکی تفاوت توسط انس بن مالک، ابی برزه، ابی الحمرا و ابوسعید خدری نقل شده است.

برخی از بزرگان که این حدیث را نقل کرده‌اند عبارت‌اند از: ابن عباس، انس بن مالک، ابو سعید خدری، ابودردا، ابو هریره، ابی الحمرا، ابی برزه، ابی لیلی، براء بن عازب، ثوبان (غلام پیامبر)، جابر بن عبدالله انصاری، زید بن ارقم، سعد بن ابی وقاص، سلمان فارسی، صبیح (غلام ام سلمه)، صفیه بنت شیبه، عبدالله بن

۱. المستدرک، ج ۳، ص ۱۴۸.

۲. مشکل الآثار، ج ۱، ص ۲۲۹؛ ذخائر العقبی، ۲۱؛ الدر المنثور، ج ۶، ص ۶۰۴؛ تفسیر القرآن العظیم، ج ۹، ص ۳۱۳.

۳. تفسیر المراغی، ج ۲۴، ص ۷.

جعفر طیار، عمر بن ابی سلمہ، عطیہ، معقل بن سیار، وائلہ بن اسقع، ام المؤمنین ام سلمہ، ام المؤمنین زینب، ام المؤمنین عائشہ، و ام المؤمنین صفیہ.^۱

احتجاج کنندگان به آیه تطہیر در حق اصحاب کسا
امیرالمؤمنین علی سلام اللہ علیہ در شورا برای خود به آیه تطہیر احتجاج کرد.^۲

امام حسن سلام اللہ علیہ دو مرتبہ به آیه تطہیر احتجاج نمود؛ روز ضربت خوردن حضرت امیر سلام اللہ علیہ بالای منبر رفت و به این آیه احتجاج نمود. بعد از شہادت امام علی سلام اللہ علیہ نیز بالای منبر رفت و به این آیه احتجاج نمود.^۳

امام حسین سلام اللہ علیہ.^۴

امام زین العابدین سلام اللہ علیہ با مرد شامی.^۵

امام رضا سلام اللہ علیہ.^۶

ابن عباس برابر گروہی به این آیه احتجاج نمود.^۷

سعد بن ابی وقاص بر معاویہ احتجاج نمود.^۸

وائلہ بن اسقع در برابر گروہی کہ امام علی سلام اللہ علیہ را دشنام می دادند به این آیه احتجاج کرد.^۱

۱. جامع البیان، ج ۱۲، ص ۶؛ شواہدالتنزیل، ج ۲، ص ۱۱؛ مجمع الزوائد، ج ۹، ص ۱۶۹؛ المناقب، ص ۳۰۴ و ۳۰۵؛ اسدالغابۃ، ج ۵، ص ۶۶.

۲. المناقب، ص ۲۲۴.

۳. مجمع الزوائد، ج ۹، ص ۱۷۹؛ تفسیرالقرآن العظیم، ج ۹، ص ۳۱۳۲.

۴. ینایع المودۃ، ج ۲، ص ۱۱۹.

۵. جامع البیان، ج ۲۲، ص ۱۲.

۶. ینایع المودۃ، ج ۲، ص ۲۲۰.

۷. المناقب، ص ۱۲۷؛ خصائص نسائی، ص ۵۳.

۸. خصائص نسائی، ص ۳۴.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

ام سلمه در حق اصحاب کسا سلام الله عليهم به آیه تطهیر احتجاج نمود.^۲

دیدگاه برخی از دانشمندان اهل سنت

این افراد اهل بیت سلام الله عليهم را فقط اصحاب کسا می‌دانند:

جمهور اهل سنت، امام شافعی، احمد بن حنبل، محمد بن سوره، امام طحاوی، شوکانی، شبلنجی، حاکم نیشابوری، سخاوی، محب الدین طبری، حافظ گنجی، قسطلانی، حاکم حسکانی، توفیق ابوعلم، امام ثعلبی، احمد بن محمد الشامی، ابن صباغ، ابومنصور ابن عساکر شافعی، حمزوی، سمهودی، ملاعلی قاری، امام مجدالدین فیروزآبادی، ابن حجر هیثمی، ابوبکر الحضرمی، محمد جسوس، ابوبکر النقاش، ابن مردویه، ابن بلبان، حکمت یاسین، دکتر بیومی، شیخ سندی و رفاعی.^۳

همچنین بسیاری از مفسران، محدثان، رجالیان و بزرگان اهل سنت به صحت حدیث کسا اعتراف نموده‌اند؛ ابن جریر طبری، طحاوی و احمد طبری هر کدام شانزده روایت، سیوطی پانزده روایت، ابن مردویه نوزده روایت، و ابی حاتم هشت روایت آورده‌اند که همه دلالت بر شأن نزول آیه تطهیر درباره اهل کسا دارند.

حدیث کسا از بیش از چهل نفر از اهل بیت سلام الله عليهم و صحابه کرام با مضامین مختلف نقل شده است. حاکم حسکانی در شواهد التنزیل^۴ تقریباً ۱۳۸ حدیث به طرق مختلف از چهارده نفر از صحابه نقل کرده و تنها از ام سلمه همسر پیامبر به ۶۹ طریق مختلف این حدیث را نقل نموده است. همین طور ابن

۱. ینابیع المودة لذوی القربی، ج ۲، ص ۲۲۶؛ البدایة و النهایة، ج ۳، ص ۴۲۹.

۲. المناقب، ص ۶۲؛ المستند للامام احمد حنبل، ج ۱۸ ص ۲۵۸؛ ج ۲۹، ص ۲۶۴.

۳. رک. به: المحرر الوجیز، ج ۴، ص ۳۸۴؛ الكشف و البیان، ج ۸، صص ۳۶ - ۴۲ و ج ۵، ص ۴۳۴؛ مشکل الآثار، ج ۱، ص ۲۲۷؛ نور الابصار فی مناقب آل البیت، ص ۱۶۹؛ المستدرک، ج ۳، ص ۱۴۸؛ ذخائر العقبی، ص ۳۷؛ شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۱۰؛ المناقب، ص ۳۰۱؛ صحیح ابن حبان، ج ۱۵، ص ۴۳۳؛ التفسیر الصحیح، ج ۴، ص ۱۲۵؛ الامامة و اهل بیت، ج ۱، ص ۱۱.

۴. شواهدالتنزیل، ج ۲، ص ۱۰.

مردویه می‌گوید^۱: در بیش از صد طریق آمده است که آیه تطهیر درباره علی، فاطمه، حسن و حسین سلام الله علیهم نازل شده است. امام فخر رازی (م ۶۰۴ ق)^۲ و نیشابوری (م ۷۲۸ ق)^۳ و ابوبکر حضرمی^۴ ادعای اجماع اهل تفسیر و حدیث بر صحت حدیث کسا نموده‌اند. دیدگاه‌های دیگری نیز از بزرگان اهل سنت در این باره وجود دارد که برای رعایت اختصار از ذکر آنها خودداری می‌کنیم.

البته پوشاندن اهل بیت سلام الله علیهم با کسا و تلاوت آیه تطهیر و منحصر نمودن اهل بیت سلام الله علیهم به این افراد چند بار تکرار شده است: در خانه‌های ام سلمه، فاطمه، عایشه، زینب، صفیه و در وقت مباحله.^۵

مراد اهل بیت سلام الله علیهم از اصحاب کسا و ازواج

در مقابل دیدگاه مشهور که گذشت دیدگاه دیگری وجود دارد که مصداق اهل بیت سلام الله علیهم در آیه را اصحاب کسا و همسران پیامبر می‌داند. این عده اصحاب کسا را به خاطر روایات معتبر بسیار و همسران پیامبر را نیز به خاطر سیاق آیات و دو روایت از ام سلمه^۶ و واثله^۷ از اهل بیت سلام الله علیهم می‌دانند. این گروه معتقدند چون آیات قبل و بعد از آیه تطهیر در مورد زنان پیامبر است از این سیاق به دست می‌آید که آیه تطهیر، زنان پیامبر را نیز در بر می‌گیرد.

۱. المناقب، ص ۳۰۱.

۲. تفسیر فخر رازی، ج ۸، ص ۸۹.

۳. غرائب القرآن، ج ۲، ص ۱۷۸.

۴. غرائب القرآن، ج ۲، ص ۱۷۸.

۵. رک. به: جامع البیان، ج ۲۲، ص ۷؛ البدایة و النہایة، ج ۳، ص ۴۹۴؛ فوائد السمطین، ج ۲، ص ۱۹؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۱۴۸؛ الکشاف، ج ۱، ص ۱۹۳.

۶. اضاء البیان، ج ۴، ص ۱۸۴.

۷. الجامع لاحکام القرآن، ج ۱۴، ص ۱۶۳.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

سیاق آیات در مورد همسران پیامبر با عتاب و تهدید همراه است؛ همچون «ان كنتم تردن الحیاة الدنيا و زينتها فتعالین امتعكن و اسرحكن»^۱، «یا نساء النبی من یأت منكن بفاحشة مبینة یضاعف لها العذاب ضعفین»^۲ و همچنین «و قرن فی بیوتكن و لا تبرجن تبرج الجاهلیة الاولى»^۳؛ اما سیاق آیه تطهیر همراه با تمجید و مدح است؛ در نتیجه نمی‌توان با این سیاق‌های متفاوت از یک ردیف دانست. ضمایر به کار رفته در آیات مربوط به همسران پیامبر، همه، مؤنث هستند؛ همچون «كنتن، تردن، فتعالین، امتعكن، اسرحكن، كنتن، تردن، منكن، لستن، اتقیتن، تخضعن، قلن، بیوتكن، تبرجن، اقمن، آتین، اطعن، اذكرن، بیوتكن». اما ضمایر به کار رفته در آیه تطهیر، همه، مذکر هستند؛ همچون «عنكم، یطهرکم».

آیات مربوط به همسران شأن نزول مستقل دارد و آیه تطهیر هم شأن نزول مستقل خود را دارد؛ لذا شأن نزول و روایات فراوانی که اهل بیت سلام الله علیهم را از همسران جدا می‌کند و همچنین رفتار متفاوت پیامبر صلی الله علیه و آله با همسران مجالی برای دلالت سیاق نمی‌گذارد. جمهور اهل سنت^۴ نیز به ضمائر «عنكم» و «یطهرکم» استدلال کرده و گفته‌اند: اگر آیه شریفه درباره همسران پیامبر بود، تعبیر «عنكن» و «یطهركن» می‌آمد.

از گفته‌های برخی از همسران پس از نزول آیه تطهیر که از پیامبر پرسیدند: آیا ما هم از اهل بیت هستیم و جواب منفی پیامبر که «شما از همسران پیامبرید، نه از اهل بیت» و «شما بر نیکی هستید» به دست می‌آید که همسران

۱. سوره احزاب: آیه ۲۸.

۲. سوره احزاب: آیه ۳۰.

۳. سوره احزاب: آیه ۳۳.

۴. الجواهر الحسان، ج ۲، ص ۵۴۳؛ المحرر الوجیز، ج ۱۲، ص ۶۲.

مشمول این آیه شریفه نیستند. این سؤال و برخورد با ام سلمه، عایشه، و زینب صورت گرفته و پیامبر آنان را از اهل بیت خود بیرون و خارج دانسته است.^۱

آیه اعطا

خداوند در قرآن مجید می‌فرماید: «و لسوف یعطیک ربک فترضی»^۲ و پروردگارت به زودی عطایی می‌کند که راضی شوی.» در روایات زیادی آمده است که خداوند به فاطمه سلام الله علیها این اختیار را داد که در فردای قیامت از گنهکاران امت پدرش شفاعت کند و این روایات از طریق فریقین نقل شده است.

مفسران اهل سنت در ذیل این آیه روایاتی آورده‌اند؛ از جمله این که جابر بن عبدالله روایت کرده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله روزی فاطمه سلام الله علیها را در منزل مشغول آرد کردن گندم دید که حُلّه شتر بر خود افکنده بود، فرمود: یا فاطمه! بشتاب و تلخی دنیا را به خاطر نعمت‌های بهشتی بچش. به دنبال این جریان بود که آیه «و لسوف یعطیک ربک فترضی» نازل شد.^۳

آیه ایثار

«و یؤثرون علی انفسهم و لو کان بهم خصاصه»^۴ دیگران را بر خود مقدم می‌دارند هر چند خود سخت به آن نیازمندند.»

حسکانی ذیل آیه شریفه از ابوهریره روایت آورده که گفت:

مردی خدمت پیامبر آمد و از گرسنگی خود شکایت کرد. وقتی پیامبر دید چیزی برای او در خانه همسرانش نیست، فرمود: کیست امشب او را میهمان کند؟ علی سلام الله علیه گفت: من ای رسول خدا! سپس به سوی فاطمه سلام الله علیها رفت و جریان را با او در میان گذاشت. فاطمه سلام الله علیها فرمود:

۱. مشکل الآثار، ج ۱، ص ۲۳؛ جامع البیان، ج ۲، ص ۷.

۲. سوره ضحی: آیه ۱۵.

۳. الدر المنثور، ج ۸، ص ۵۴۳؛ کشف الاسرار، ج ۱۰، ص ۵۲۴؛ شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۴۴.

۴. سوره حشر: آیه ۹.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

چیزی جز خوراک بچه‌ها نزد ما نیست؛ ولی ما میهمان را بر خود مقدم می‌داریم. پس علی سلام الله علیه گفت: بچه‌ها را بخوابان و من چراغ را برای میهمان روشن می‌نمایم. پس چنین کرد و میهمان خوراک خورد. پس از آنکه از میهمان پذیرایی فرمودند در بامداد خداوند این آیه را درباره‌ی آنان نازل فرمود: «و یؤثرون علی انفسهم و لو کان بهم خصاصة»^۱.

وی روایت دیگری را از ابن عباس نقل می‌کند که می‌گفت: «این آیه درباره‌ی علی، فاطمه، حسن و حسین سلام الله علیهم نازل شده است»^۲.
سوره‌ها و آیاتی که در شأن حضرت فاطمه سلام الله علیها نازل شده است:

سوره کوثر

طبق نقل بسیاری از دانشمندان اسلامی این سوره در جواب شماتت دشمنان اسلام همچون عاص بن وائل و همراهانش نازل شده است. چون پسران رسول خدا صلی الله علیه و آله قاسم و عبدالله از دنیا رفتند، عاص بن وائل سهمی گفت: نسل او قطع شد و او ابتر و بی‌عقب است. خداوند متعال در پاسخ این آیه را (ان شائک هو الابتر) نازل کرد که خود عاص بن وائل ابتر و بدون عقب است. عاص بن وائل این شماتت را چندین بار تکرار نمود. افراد دیگری چون ولید بن مغیره، ابوجهل، عقبه بن ابی معیط، کعب بن اشرف و ابولهب^۳ نیز این شماتت را تکرار می‌کردند.

از شأن نزول این سوره که در جواب شماتت کنندگان کفار به رسول خدا صلی الله علیه و آله به خاطر نداشتن فرزند ذکور نازل شده نیز اینکه: به خاطر دادن کوثر شکر مخصوص به صورت نماز ویژه و قربانی مخصوص را خواستار شده و با توجه به تقابل «الکوثر» با «الابتر» که اصلش دم بریدگی و قطع نسل و

۱. شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۴۶.

۲. شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۲۴۷.

۳. رک. به: الدر المنثور، ج ۶، ص ۴۰۳؛ روح المعانی، ج ۳۰، ص ۲۸۴؛ تفسیر حدائق الروح و

الریحان، ج ۳۲، ص ۳۷۵.

ریشه را افاده می‌کند،^۱ معلوم می‌شود که ادامهٔ آثار نبوت از طریق نسل پیامبر محقق می‌شود که دشمن را در مقابلش «ابتر» معرفی کرده است.^۲

همان طور که قبل از این ذکر شد در منابع تفسیری، روایی، رجالی و تاریخی اهل سنت روایات بسیاری در شأن و منزلت حضرت فاطمه سلام الله علیها آمده است.

دانشمندان اهل سنت نقل کرده‌اند هنگامی که آدم و حوا در بهشت بودند نور وجود حضرت زهرا سلام الله علیها را دیدند و خداوند به آنها فرمود: این نور، دو هزار سال قبل از خلقت آدم و حوا آفریده شده است.^۳

ذی القربی

خداوند می‌فرماید: «و آت ذا القربی حقه»^۴ حق خویشاوندی را بده. در این آیه، خداوند بر ادای حق خویشاوندی تأکید می‌کند و مراد از ذا القربی اقربای رسول خدا صلی الله علیه و آله است. طبق روایات شیعه و سنی، وقتی این آیه نازل شد، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله زهرا سلام الله علیها را فرا خواند و فدک را به او عطا فرمود. خداوند در این آیه به رسول خدا صلی الله علیه و آله امر فرمود تا حق خویشاوند خود را بدهد و پیامبر صلی الله علیه و آله هم طبق فرمان خداوند عزوجل به فاطمه سلام الله علیها فدک را داد؛ فدکی که طبق نقل شیعه و سنی از اموال مخصوص پیامبر صلی الله علیه و آله بود و کسی از مسلمانان در آن سهمی نداشت.

بسیاری از مفسران و دانشمندان اهل سنت روایاتی را از صحابه مانند ابن عباس و ابوسعید خدری با طرق متعدد در این باره نقل کرده اند.^۵

۱. مفردات الفاظ القرآن، ص ۱۰۷، ماده (ب ت ر).

۲. نهج السعاده فی مستدرک نهج البلاغه، ج ۴، ص ۲۵۶؛ تفسیر الفخر الرازی، ج ۳۲، ص ۱۲۴.

۳. لسان المیزان، ج ۳، ص ۳۴۵.

۴. اسراء: آیه ۲۶.

۵. تفسیر القرآن العظیم، ج ۳، ص ۳۹؛ الدر المنثور، ج ۵، ص ۲۷۳.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

مقام حضرت زهرا سلام الله علیها و جایگاه علمی ایشان

اگر چه فاطمه زهرا سلام الله علیها امام نیست، اما مقام و منزلت او در نزد خداوند و در بین مسلمانان به خصوص شیعیان نه تنها کمتر از سایر ائمه نیست، بلکه آن حضرت همتای امیرالمؤمنین و دارای منزلتی عظیم‌تر از سایر ائمه طاهرين سلام الله علیهم می‌باشد.

فاطمه زهرا سلام الله علیها نیز مانند همه ائمه معصومین به سرچشمه علم و مخزن معارف الهی راه یافته، علم اولین و آخرین در اختیارش بود؛ منتهی به دلیل این که از حضور در جامعه پرهیز می‌کرد، این علم بی‌انتهای چندان ظهور و بروزی نداشت. دلیل دیگر این که سخنان او با زن‌های همراه و همراه خود در جایی ثبت نشده است؛ در عین حال مواردی در زندگی آن بانو به چشم می‌خورد که گویای حقیقت بلند اتصال او به علم الهی است؛ برای نمونه خطبه فدک او سراسر علم است و حکمت و فهم و درایت و مطالب توحیدی. نمونه بارز دیگر مصحف فاطمه است که آن نیز گنجی است قیمتی و دریایی پرگوهر؛ تا جایی که مورد استفاده ائمه اطهار که خود خازن علم خداوندند، قرار می‌گرفت.

مقام علمی فاطمه سلام الله علیها

محبت اولیای خداوند به دیگران، یک محبت ساده نیست؛ حتماً از عواملی سرچشمه می‌گیرد که مهم‌ترین آنها علم و ایمان و تقواست. علاقه فوق العاده پیامبر صلی الله علیه و آله به دخترش فاطمه زهرا دلیلی است بر وجود این امتیازات بزرگ در این بانوی نمونه جهان. از این گذشته وقتی او می‌فرماید: «فاطمه برترین زنان جهان» یا «برترین زنان بهشت» است،^۱ این خود دلیل است بر این که او از نظر علمی نیز سرآمد همه زنان جهان بود. وانگهی آیا ممکن است فردی که به مقامات والای علم و دانش نرسیده، رضا و غضب او رضا و غضب

۱. مدارک آن در بحث‌های گذشته بیان شد.

علاوه بر همه اینها روایات مهمی در منابع معروف اسلامی وارد شده، که از مقام ارجمند علمی این بانوی بزرگ پرده بر می‌دارد؛ مانند احادیث زیر:

ابونعیم در حدیثی نقل می‌کند که روزی پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله رو به یارانش کرد و فرمود: «مَآخِرٌ لِلنِّسَاءِ؛ چه چیزی برای زنان از همه بهتر است؟» یاران ندانستند در جواب چه بگویند. علی سلام الله علیه به سوی فاطمه سلام الله علیها آمد و این مطلب را به اطلاع او رسانید. بانوی اسلام گفت: چرا نگفتی: «خَيْرٌ لَهُنَّ أَنْ لَا يَرَيْنَ الرِّجَالَ وَ لَا يَرَوْنَهُنَّ؛ از همه بهتر آن است که نه آنها مردان بیگانه را ببینند و نه مردان بیگانه آنها را» علی سلام الله علیه بازگشت و این پاسخ را به پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله عرض کرد. پیامبر فرمود: «مَنْ عَلَّمَكَ هَذَا؛ چه کسی این پاسخ را به تو آموخت؟» عرض کرد: فاطمه سلام الله علیها فرمود: «أَنَّهَا بَضْعَةٌ مِنِّي؛ او پاره وجود من است.»^۲

این حدیث نشان می‌دهد که امیرمؤمنان علی سلام الله علیه با آن مقام عظیمی که در علوم و دانش داشت که دوست و دشمن همه به آن معترفند و باب مدینه علم پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله بود، گاهی از محضر همسرش فاطمه سلام الله علیها استفاده علمی می‌کرد. این سخن از پیغمبر صلی الله علیه و آله که بعد از بیان احاطه علمی فاطمه سلام الله علیها می‌گوید: او پاره‌ای از وجود من است، بیانگر این واقعیت است که منظور از «بَضْعَةٌ» - چنانچه بسیاری در تفسیر این حدیث گفته‌اند - تنها پاره تن و جسم نیست؛ بلکه فاطمه سلام الله علیها پاره‌ای از روح پیامبر صلی الله علیه و آله و علم و دانش و اخلاق و ایمان و فضیلت او نیز بود، و پرتوی از آن خورشید و شعله‌ای از آن مشکات محسوب می‌شد.^۳

۱. مطلبی که در روایات پیشین به آن اشاره شد.

۲. حلیه الاولیاء، ج ۲، ص ۴۰.

۳. زهرا سلام الله علیها برترین بانوی جهان، ص ۸۷.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

فضایل علمی حضرت زهرا سلام الله علیها

فاطمه سلام الله علیها پس از رسول الله صلی الله علیه و آله بسیار ناراحت بود و گریه می‌کرد. جبرئیل خدمت حضرت زهرا سلام الله علیها می‌آمد و او را تسلیت می‌گفت و وقایع آینده این جهان را برای آن حضرت می‌گفت. حضرت علی سلام الله علیه هم آن مطالب را از لسان حضرت زهرا سلام الله علیها می‌نوشت تا کتاب بزرگی در آمد. بنابراین مصحف فاطمه سلام الله علیها مطالبی است که خداوند به وسیله جبرئیل به آن حضرت اعلام نموده است. در مصحف فاطمه سلام الله علیها اخبار آنچه واقع شده و خواهد شد وجود دارد.^۱

این مصحف اینک در دست حضرت بقیه الله مهدی آل محمد حجه بن الحسن (عج) است. تمام ائمه به این صحیفه مادرشان افتخار می‌کنند. امام باقر سلام الله علیه که شکافنده علوم است می‌فرماید: «ما آنچه داریم از صحیفه مادرمان زهرا سلام الله علیها داریم.»^۲

وسعت علم و قدرت ایشان

دایره علم و قدرت اهل بیت پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله که حضرت فاطمه سلام الله علیها یکی از آنان است، به اذن خداوند تمام کائنات را در بر می‌گیرد. در زیارت رجبیه^۳ آنچه که دلیل بر این مطلب باشد آمده است؛ همان‌طور که در پاره‌ای از احادیث وارد شده: «یعلمون ما کان و ما یکون و ما هو کائن؛ می‌دانند هر چه را که در قبل و در حال و پس از این وجود داشته و دارد.» و این محال عقلی نیست و شبیه این عمومیت و وسعت را در هوا و حرارت و قوه جاذبه و غیر اینها مشاهده می‌کنیم؛ همان‌طور که علم و قدرت حضرت عزرائیل برای میراندن به همه انسان‌ها و ملائکه احاطه دارد؛ چنانچه در روایات آمده

۱. الکافی، ج ۱، ص ۲۳۸ و ۲۴۱.

۲. اثبات الهداة، ج ۷، ص ۳۸۸.

۳. زاد المعاد - مفتاح الجنان، ص ۵۲۳؛ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَشْهَدَنَا مَشْهَدَ أَوْلِيَائِهِ فِي رَجَبٍ.

همچنین رک. به: مفاتیح الجنان، اعمال مشترک ماه رجب.

است. خداوند در حق ابراهیم سلام الله عليه می‌فرماید: «و کذلک نری ابراهیم ملکوت السموات والأرض؛^۱ همچنین ما ملکوت و باطن آسمان و زمین را به ابراهیم نشان دادیم.» و در حق یعقوب می‌فرماید: «و لما فصلت العیر قال أبوهم إني لأجد ريح يوسف؛^۲ همین که قافله از مصر جدا شد، پدرشان (یعقوب) گفت: من بوی یوسف را می‌شنوم.»^۳

معصومین سلام الله عليهم از ملائکه و انبیا برتر می‌باشند؛^۴ همانطور که نصوص و اجماع^۵، دال بر این مطلب است، خداوند در حق رسول خاتم صلی الله عليه و آله می‌فرماید: «إنا أرسلناك شاهدا و مبشرا و نذيرا و داعيا الى الله بإذنه و سراجا منيرا»^۶ خداوند در این آیه بدون هیچ قیدی^۷ وصف شاهد را بر پیامبر خود اطلاق نموده است و این اطلاق نشان دهنده عمومیت است؛ همانطور که بقیه صفات حضرت هم عمومی است^۸ و بدیهی است که شاهد بودن ممکن نیست مگر برای کسی که حاضر باشد و علم داشته باشد. و باز خداوند می‌فرماید: «و جئنا بك على هؤلاء شهيدا؛^۹ تو را ای پیامبر روز قیامت به عنوان شاهد بر پیامبران گذشته می‌آوریم.»

۱. سوره انعام: آیه ۷۵.

۲. سوره یوسف: آیه ۹۴.

۳. نگرشی کوتاه به زندگانی حضرت زهرا سلام الله عليها، ص ۳۹.

۴. الأُمالي (للصدوق)، ص ۲۹۸.

۵. بحار، ج ۵۷، ص ۲۸۶.

۶. سوره احزاب: ۴۵ - ۴۶.

۷. حذف قیود دال بر عمومیت است.

۸. منظور از عمومیت - چنانچه در قبل گذشت - شبیه این عمومیت و وسعت را در هوا و حرارت و قوه جاذبه و غیر اینها مشاهده می‌کنیم؛ همان‌طور که علم و قدرت حضرت عزرائیل برای میراندن به همه انسان‌ها و ملائکه احاطه دارد.

۹. سوره نساء: آیه ۴۱.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

این مطلب را، آن قول خداوند متعال تأیید می‌کند که بعد از آن می‌فرماید: «يَوْمَئِذٍ يُوَدِّعُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَوَّى الرُّسُلَ لَوْ تَسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا»^۱ روز قیامت کفار و کسانی که معصیت پیامبر صلی الله علیه و آله را نموده‌اند آرزو می‌کنند که با خاک یکسان باشند...» (معلوم می‌شود پیامبر با خبر بوده که آنها شرمنده می‌شوند) و باز در روایات آمده است: «اگر شیاطین اطراف دل‌های بنی‌آدم طواف نمی‌کردند، هر آینه ملکوت آسمان‌ها را می‌دیدند.»^۲ وقتی بنی‌آدم - اگر موانع برطرف گردد - چنین توان و قدرتی داشته باشند، پس اهل بیت سلام الله علیهم سزاوارترند. و در تشهد نماز می‌گوییم: «السلام علیک ایها النبی و رحمة الله و برکاته» تا پیامبر حاضر و ناظر نباشد، خطاب نمودن به او چه معنا دارد؟

در حدیث آمده «نَزَّهْنَا عَنْ الرَّبُّوبِيَّةِ وَ قَوْلُوا فِينَا مَا شِئْتُمْ»^۳ ما را از مرتبه‌ی خدایی منزّه نمایند و هر چه خواهید در حق ما بگویند. این بدان جهت است که گروهی آنها را خدا دانستند پس مورد نهی قرار گرفتند؛ اما بعد از مرتبه‌ی خدایی هرگونه کمالی در آنها وجود دارد و نمونه‌ای از آن علم و قدرت فراگیر است که بعضی از قسمت‌های زیارات امام حسین سلام الله علیه^۴ و جامعه^۵ بر این مطلب دلالت دارد. اما اینکه در روایت وارد شده فرشته‌ای سلام‌ها را به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌رساند، این با مطالب گذشته منافات ندارد؛ زیرا این، نظیر رساندن صحیفه‌ی اعمال توسط فرشتگان به سوی خداوند است، (با اینکه

۱. سوره نساء: آیه ۴۲.

۲. بحار، ج ۵۶، ص ۱۶۳.

۳. بحار، ج ۲۵، ص ۳۴۷ و در آنجا علامه مجلسی می‌فرماید: روایات فراوانی به این مضمون رسیده است.

۴. زاد المعاد - مفتاح الجنان، ص ۵۰۷، ۵۱۰ و ۵۱۹.

۵. من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۱۰.

۶. وسائل الشیعة، ج ۱۲، ص ۷۱.

خداوند خودش علم کامل دارد) و اما اینکه گاهی حضرت از چیزهایی سؤال می‌کردند، این مانند سؤال خداوند است که پرسید «و ما تلک بیمینک یا موسی...»^۱ ای موسی در دست راست خود چه داری؟» و نمونه‌های دیگر از این قبیل که بر شخص مطلع از روایات متواتر پوشیده نیست. از نظر روایات، کتاب‌هایی نزد ائمه طاهرین است که از جمله آن کتاب‌ها مصحف فاطمه سلام الله علیها است. ائمه به این کتاب افتخار کرده، می‌گفتند: علم ما کان و ما یکون و ما هو کائن در آن است و به خط امیرالمؤمنین و املائی حضرت زهرا سلام الله علیها می‌باشد.^۲

اما از نظر فضایل انسانیت، چه می‌توان گفت در حق کسی که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله بارها درباره‌اش فرموده است: «ان الله اصطفاک و طهرک و اصطفاک علی نساء العالمین»^۳ خداوند تو را برگزیده و پاکیزه و معصوم گردانیده و تو را بر همه زن‌ها رجحان داده است. اگر برای فضیلت زهرا چیزی جز سوره کوثر نبود، زهرا را بس بود که بگوید نزد خداوند افضل و برتر از عالمیانم.

بسم الله الرحمن الرحيم

«انا اعطیناک الکوثر فصل لربک و انحر ان شائک هو الاثر»^۴ همانا کوثر را بر تو ارزانی داشتیم، پس برای پروردگارت نماز گزار و قربانی کن، به درستی که بدخواه تو دنباله بریده است.»

علم فاطمه زهرا سلام الله علیها

رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «ان الله جعل علیا و زوجته وابناءه حجباً علی خلقه و هم ابواب العلم فی امتی من اهتدی بهم ھدی الی صراط

۱. سوره طه: آیه ۱۷.

۲. الکافی، ج ۱، ص ۲۳۹.

۳. مناقب ابن شهر آشوب، ج ۳، ص ۳۳۳.

۴. سوره کوثر.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

مستقیم؛ خداوند متعال علی، همسر و فرزندانش را حجت بر مخلوقات خود قرار داده و آنان درهای علم در میان امت من هستند. هر کس به وسیله آنان هدایت جوید، به راه راست هدایت یافته است.^۱ در این حدیث، فاطمه زهرا سلام الله علیها مانند امیرالمؤمنین سلام الله علیه و سایر حضرات معصومین باب علم و عامل هدایت مردم شمرده شده است.

در حدیث دیگری از امام جعفر صادق سلام الله علیه چنین رسیده است: ان فاطمة سلام الله علیها مکثت بعد رسول الله صلی الله علیه و آله خمسة و سبعین یوما، و کان دخلها حزن شدید علی ابیها و کان علیه السلام یأتیها جبرئیل فیحسن عزاءها علی ابیها و یطیب نفسها و یخبرها عن ابیها و مکانه و یخبرها بما یکون بعدها فی ذریتها و کان علی یکتب ذلک؛ فاطمه سلام الله علیها پس از رحلت رسول خدا، هفتاد و پنج روز زندگی کرد و [در این ایام] بسیار محزون بود. در طول این مدت جبرئیل به حضورش رسیده، او را در عزای پدر تسلیت می‌گفت و دلش را از غصه‌ها پاک می‌ساخت و او را از پدرش و جایگاه عظیم او آگاه می‌کرد، حتی اخبار آینده را در مورد فرزندانش به اطلاع او می‌رساند و امیرالمؤمنین سلام الله علیه آنها را می‌نوشت.^۲ چنانچه از این حدیث بر می‌آید حضرت فاطمه سلام الله علیها با جبرئیل ارتباط مستقیم و مداوم داشته، اخباری از دنیا و آینده و عالم برزخ را از او دریافت می‌کرد. بدین‌وسیله میزان علم، اطلاع و آگاهی‌اش، محدود به زمان و مکان خود نبوده است؛ بلکه علم او بسیار گسترده بود و از علم الهی سرچشمه می‌گرفت.

فاطمه زهرا سلام الله علیها بر اموری اشراف داشتند که نزد دیگران پوشیده و پنهان بود؛ از جمله این موارد علم حضرت به زمان مرگ خویش بود؛ چنانچه در روایتی اسماء بنت عمیس چنین می‌گوید: «حضرت زهرا سلام الله علیها هنگام وفات به من فرمودند: هنگام وفات پیامبر صلی الله علیه و آله جبرئیل مقداری کافور بهشتی برای رسول خدا صلی الله علیه و آله آورد. پیامبر آن را سه قسم

۱. عوالم العلوم، ج ۱۱، ق ۱، ص ۱۰۷.

۲. الکافی، ج ۱، ص ۴۵۸.

کرد؛ یک قسم آن را برای خود برداشت، قسم دیگر را برای علی سلام الله عليه و قسم آخر را برای من گذاشت. ای اسماء! آن مقدار کافور را بیاور و کنار سرم بگذار، اندکی صبر کن و در انتظار من باش، پس مرا صدا بزن، اگر جوابت را ندادم، بدان که به پدرم رسول خدا صلی الله علیه وآله ملحق شده‌ام. اسماء می‌گوید: اندکی صبر کردم و آنگاه فاطمه سلام الله عليها را صدا زدم، جوابی نشنیدم، دانستم که فاطمه سلام الله عليها به ملکوت اعلی پیوسته است.^۱

همچنین سلمی ام بنی رافع^۲ نقل می‌کند: در واپسین لحظه‌های عمر حضرت زهرا سلام الله عليها که من در محضر آن بزرگوار بودم، ایشان از من آبی برای غسل و شست و شوی بدنش خواست. آب را آماده کردم، سپس فرمود: لباس‌های نو را نیز بیاور. چنین کردم. آن بزرگوار پس از غسل، آن لباس‌ها را بر تن کرد و در بستر رو به قبله خوابید. آنگاه خطاب به من فرمود: ای سلمی! من در همین لحظه قبض روح می‌شوم و به سوی پروردگارم خواهم رفت، بعد از مرگ من هیچ کس لباس مرا از تن برنگیرد.^۳

سرعت درک فاطمه سلام الله عليها

فاطمه سلام الله عليها استعدادی فوق طبیعی دارد. به طوری که با اشاره‌ای مسئله را درک می‌کند. حساسیت و روح او به گونه‌ای است که تنها با یک نگاه پدر، می‌فهمد چه خبر است. روزی پیامبر بر در خانه حضرت زهرا سلام الله عليها پرده‌ای آویخته دید و احوال‌پرسی نکرده برگشت. فاطمه سلام الله عليها دریافت

۱. بحار، ج ۴۳، ص ۱۸۶.

۲. نظر به اینکه اسماء در زمان حیات حضرت زهرا سلام الله عليها همسر ابوبکر بوده است؛ اگر چه مراد او با خاندان رسالت و حضرت زهرا سلام الله عليها دور از حقیقت نمی‌تواند باشد؛ ولیکن از آن جا که سلمی خواهر اسماء بوده و جناس لفظی با اسماء دارد، احتمال آن که مقصود سلمی باشد به واقعیت نزدیک‌تر است.

۳. بحار، ج ۴۳، ص ۱۸۶.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

و پرده را به مسجد نزد پیامبر فرستاد که جامه‌ای برای درماندگان شود. این سرعت درک فاطمه سلام الله علیها است که کار معلم را آسان و پیشرفت یادگیری و در نتیجه ترقی را تسریع می‌کند. او از کلمه‌ای عبارت‌ها می‌فهمد و از جمله‌ای کتاب‌ها استنباط می‌کند و آن است افتخار معلم او یعنی پیامبر.^۱

خصوصیات مصحف فاطمه سلام الله علیها

زهرا از نظر علم دارای مصحف است. از نظر روایات، کتاب‌هایی نزد ائمه طاهرین است که از جمله آن کتاب‌ها مصحف فاطمه سلام الله علیها است. ائمه به این کتاب افتخار کرده، می‌گفتند: علم ما کان و ما یکون و ما هو کائن در آن است و به خط امیرالمؤمنین و املاي حضرت زهرا سلام الله علیها می‌باشد.^۲ مصحف فاطمه سلام الله علیها شامل اخبار و اطلاعاتی در آینده جهان تا روز قیامت، سرنوشت فرزندان و ذراری آن حضرت، ستمگری و انواع جنایات خلفای جور و پادشاهان بی‌داد و از این قبیل علوم و اخبار می‌باشد. این کتاب که از نظر حجم سه برابر قرآن است، چیزی درباره قرآن، یا احکام و حلال و حرام در آن نیست؛ بلکه آینده تاریخ را تا روز رستاخیز ترسیم کرده است. اینک چند حدیث در این زمینه نقل می‌کنیم:

ابوبصیر از امام صادق سلام الله علیه در مورد مصحف فاطمه سلام الله علیها سؤال نمود، آن حضرت در جواب فرمودند: «مصحف فیه مثل قرآنکم هذا ثلاث مرات واللّٰه ما فیه من قرآنکم حرف واحد»^۳ مصحف فاطمه سلام الله علیها سه برابر این قرآن موجود است، ولکن در یک حرف نیز مشابهت ندارند.

۱. بحار، ج ۴۳، ص ۸۹.

۲. الکافی، ج ۱، ص ۲۳۸، ح ۱.

۳. کافی، ج ۱، ص ۲۳۹؛ بصائر، ص ۱۵۲، ح ۳.

شبیہ این حدیث را از امام کاظم سلام الله علیه داریم که می فرمایند: «عندی مصحف فاطمه لیس فیہ شیء من القرآن؛^۱ مصحف فاطمه سلام الله علیها نزد من است؛ ولی چیزی از احکام قرآن در آن نیست.»

از حماد بن عثمان آمده است که روزی امام صادق سلام الله علیه فرمودند: در سنه یکصد و بیست و هشت زنادقه، خروج می کنند و این جریان را از مصحف فاطمه سلام الله علیها نقل می کنم. حماد پرسید: مصحف فاطمه سلام الله علیها چیست؟ حضرت فرمودند: «در مصحف فاطمه سلام الله علیها چیزی از حلال و حرام نیست؛ ولی حوادث و اتفاقات روزگار در آن آمده است.»^۲

در حدیث دیگری همین امام بزرگوار از علوم غیبی و آنچه خداوند در اختیارشان گذاشته خبر می کند و از کتاب های آسمانی که مخصوص ائمه است ذکری به میان می آورد، آنگاه در مورد مصحف فاطمه چنین می گوید: «و اما مصحف فاطمه سلام الله علیها ففیہ ما یکون من حادث و اسماء من یملک الی ان تقوم الساعة؛^۳ مصحف فاطمه سلام الله علیها کتابی است که تمام حوادث و اخبار غیبی و نام پادشاهان تا روز قیامت در آن آمده است.»

و بالاخره ابوعبیده می گوید: برخی از اصحاب شیعه از امام صادق سلام الله علیه در مورد کتاب های جامع، جفر و مصحف فاطمه پرسیدند، حضرت فرمودند:

۱. بصائر، ص ۱۵۴، ح ۸.

۲. بصائر، ص ۱۵۷، ح ۱۸؛ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ تَظْهَرُ الزَّناذِقَةُ فِي سَنَةِ ثَمَانِيَةِ وَعَشْرِينَ وَ مِائَةٍ وَ ذَلِكَ لِأَنِّي نَظَرْتُ فِي مُصْحَفِ فَاطِمَةَ قَالَتْ فَقُلْتُ وَ مَا مُصْحَفُ فَاطِمَةَ ع فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا قَبَضَ نَبِيَّهُ ص دَخَلَ عَلَى فَاطِمَةَ مِنْ وَفَاتِهِ مِنَ الْحُزْنِ مَا لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا مَلَكًا يُسَلِّي عَنْهَا غَمَّهَا وَ يُحَدِّثُهَا فَسَكَتَ ذَلِكَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ع فَقَالَ لَهَا إِذَا أَحْسَسْتِ بِذَلِكَ فَسَمِعْتَ الصَّوْتَ فَقُولِي لِي فَأَعْلَمْتُهُ فَجَعَلَ يَكْتُبُ كُلَّمَا سَمِعَ حَتَّى أَتَيْتُ مِنْ ذَلِكَ مُصْحَفًا قَالَتْ ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ فِيهِ مِنْ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ وَ لَكِنْ فِيهِ عِلْمٌ مَا يَكُونُ.

۳. بحار، ج ۲۶، ص ۱۸، ح ۱.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

«مصحف فاطمه سلام الله علیها این است که ملکی پیوسته در حضور فاطمه سلام الله علیها بود و او را در عزای پدر تسلی می‌داد و از آینده جهان و سرنوشت فرزندان خبر می‌کرد. این کتاب را مصحف فاطمه سلام الله علیها گویند.»^۱

از مجموع این احادیث نتیجه می‌گیریم که مصحف فاطمه سلام الله علیها کتابی است که از جانب خدا به وسیله ملک و پیک وحی به فاطمه سلام الله علیها القاء شده و امیرالمؤمنین سلام الله علیه آن را نوشته و محتوایش در مورد اخبار غیبی و سرنوشت فرزندان فاطمه سلام الله علیهم و اتفاقاتی است که پادشاهان و امرا در دنیا انجام می‌دهند و در این کتاب مسائل احکام و حلال و حرام نیامده و این کتاب چنان پر حجم است که سه برابر قرآن مجید می‌باشد.

مناظره علمی با مخالفان در سیره و روش فاطمه زهرا سلام الله علیها

حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها به دلیل اتصال به اقیانوس ژرف و بی‌کران علوم و دانش‌هایی که منبع و سرچشمه اصلی آن‌ها «وحی الهی» بود و به صورت نه‌های زلال و پاک توسط پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله به سرزمین جان و روح اهل بیت عصمت و طهارت سلام الله علیهم جاری می‌گردید، از درجات و مراتب بسیار بالا و والایی از علم و دانش برخوردار بود و تسلطی خیره‌کننده بر ابعاد و جلوه‌های گوناگون فرهنگ و معارف اسلامی داشت. زهرای بتول سلام الله علیها متفکری همه‌سونگر، دانشمندی ژرف اندیش، پژوهنده‌ای دقیق، خطیبی

۱. کافی، ج ۱، ص ۲۴۱؛ مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ ابْنِ رَبِثٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ: سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنِ الْجَفْرِ فَقَالَ هُوَ جِلْدٌ ثَوْرٍ مَمْلُوءٌ عِلْمًا قَالَ لَهُ فَالْجَامِعَةُ قَالَ تِلْكَ صَحِيفَةٌ طَوَّلُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي عَرْضِ الْأَدِيمِ مِثْلُ فَخِذِ الْفَالِجِ فِيهَا كُلُّ مَا يَخْتِاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ وَ لَيْسَ مِنْ قَضِيَّةٍ إِلَّا وَ هِيَ فِيهَا حَتَّى أَرِشُ الْخَدَشِ قَالَ فَمُصْحَفُ فَاطِمَةَ ع قَالَ فَسَكَتَ طَوِيلًا ثُمَّ قَالَ إِنَّكُمْ لَتَنَبِّحُنَّ ۱ عَمَّا تُرِيدُونَ وَ عَمَّا لَا تُرِيدُونَ إِنَّ فَاطِمَةَ مَكَّنَتْ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ ص خَمْسَةَ وَ سَبْعِينَ يَوْمًا وَ كَانَ دَخَلَهَا حُزْنٌ شَدِيدٌ عَلَى أَبِيهَا وَ كَانَ جَبْرِئِيلُ ع يَأْتِيهَا فَيُحْسِنُ عَزَاءَهَا عَلَى أَبِيهَا وَ يُطَيِّبُ نَفْسَهَا وَ يُخْبِرُهَا عَنْ أَبِيهَا وَ مَكَانِهِ وَ يُخْبِرُهَا بِمَا يَكُونُ بَعْدَهَا فِي دُرَيْتِهَا وَ كَانَ عَلَى ع يَكْتُبُ ذَلِكَ فَهَذَا مُصْحَفُ فَاطِمَةَ ع.

توانمند، فاضلی جامع و شاعری کامل بود. این بانوی مقدس و مطهر در همه صحنه‌ها و عرصه‌های علم و دانش به مقتضای زمان و بر اساس نیازهای روز حاضر و ناظر و کوشا و فعال بود که از آن جمله است دقت‌ها و مراقبت‌ها و تلاش‌های ویژه او برای انتقال بینش‌ها و آگاهی‌های اصیل دینی به افراد مراجعه کننده با مواجهات و مباحثات دقیق علمی و معرفتی.

در میان مراجعاتی که به حضرت فاطمه سلام الله علیها برای رفع مشکلات علمی می‌شد و نیز از میان فعالیت‌های آن بانوی بزرگ به منظور آماده کردن زمینه‌ها برای تحقق مواجهه و مناظره علمی با مخالفان، نمونه‌ای را به مدافعه می‌گذاریم و از آن پیام‌های آگاهی و درس‌های بیداری ذخیره می‌نماییم.

هدف از بیان منزلت و فضایل فاطمه زهرا سلام الله علیها بیان مطالب شگفت‌آور و غیرقابل وصول نیست؛ بلکه هدف از آن آگاهی بیشتر و درک عظمت وجود فاطمه زهرا سلام الله علیها و درس آموختن از مکتب پر بار اوست.

حضرت زهرا سلام الله علیها از نظر زندگی مادی، بشری چون دیگران است؛ اما از جنبه معنوی، بدانجا رسید که شناخت تمامی ابعاد شخصیتی آن حضرت بسی دشوار و دستیابی به همه جوانب آن مشکل است. مقامی که آن بزرگوار در اثر بندگی خدا و شناخت و معرفت حضرت حق به دست آورد، مقامی بس عظیم و فضایل او بی‌شمار است. در این نوشته سعی خواهیم کرد برخی از فضایل و مناقب آن حضرت را بازگو نماییم؛ باشد که زندگی آن حضرت را الگو و سرمشق خویش قرار دهیم.

فاطمه سلام الله علیها و فدک

اگر بخواهیم مقام علمی فاطمه سلام الله علیها را درک کنیم و به گوشه‌ای از آن پی ببریم، شایسته است به گفتار او در خطبه فدکیه بنگریم؛ چه آنجا که استوارترین جملات را در توحید ذات اقدس ربوبی بر زبان جاری می‌کند، یا آن هنگام که معرفت و بینش خود را درباره رسول اکرم صلی الله علیه و آله آشکار می‌سازد و یا در مجالی که در آن خطبه، امامت را شرح مختصری می‌دهد. جای جای این خطبه و احتجاجات این بانوی بزرگوار به قرآن کریم و بیان علت تشریع

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

احکام، خود سندی محکم بر اقیانوس بی‌کران علم اوست که متصل به مجرای وحی است. از دیگر شواهدی که به آن وسیله می‌توان گوشه‌ای از علو مقام فاطمه سلام الله علیها را درک نمود، مراجعه زنان و یا حتی مردان مدینه در مسائل دینی و اعتقادی به آن بزرگوار می‌باشد که در فرازهای گوناگون تاریخ نقل شده است. همچنین استدلال‌های عمیق فقهی فاطمه سلام الله علیها در جریان فدک، به روشنی بر احاطه فاطمه سلام الله علیها بر سراسر قرآن کریم و شرایع اسلامی دلالت می‌نماید.

فدک قریه‌ای بوده است که تا مدینه حدود ۱۶۵ کیلومتر فاصله دارد و دارای چشمه جوشان و نخل‌های فراوان خرماست و خطه‌ای حاصلخیز می‌باشد. این قریه متعلق به یهودیان بود و آن را بدون هیچ جنگی به پیامبر صلی الله علیه و آله بخشیدند؛ لذا مشمول اصطلاح انفال می‌گردد و بر طبق صریح قرآن، تنها اختصاص به خداوند و پیامبر اسلام دارد. پس از این جریان و با نزول آیه «و آت ذا القربی حقه»^۱، پیامبر صلی الله علیه و آله بر طبق دستور الهی آن را به فاطمه سلام الله علیها بخشید. فاطمه و امیرمؤمنان سلام الله علیه در فدک عاملانی داشتند که در آبادانی آن می‌کوشیدند و پس از برداشت محصول، درآمد آن را برای فاطمه سلام الله علیها می‌فرستادند.^۲

فاطمه سلام الله علیها نیز ابتدا حقوق عاملان خویش را می‌پرداخت و سپس مابقی را در میان فقرا تقسیم می‌نمود؛ و این در حالی بود که خود آن حضرت و خانواده‌اش در ساده‌ترین وضع زندگی می‌کردند. گاه آنان قوت روز خویش را هم در راه خدا انفاق می‌نمودند و در نتیجه گرسنه سر به بالین می‌نهادند؛ اما در عین حال فقرا را بر خویش مقدم می‌داشتند و در این عمل خویش، تنها خدا را منظور نظر قرار می‌دادند.^۳

۱. سوره اسراء، آیه ۲۶.

۲. تفسیر نور، ج ۷، ص ۴۳.

۳. چنانچه در آیات آغازین سوره دهر آمده است.

پس از رحلت رسول خدا صلی الله علیه و آله، ابابکر با منتسب نمودن حدیثی به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با این مضمون که «ما انبیا از خویش ارثی باقی نمی‌گذاریم»، ادعا نمود آنچه از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله باقی مانده، متعلق به تمامی مسلمین است. فاطمه سلام الله علیها در مقام دفاع از حق مسلم خویش دو گونه عمل نمود؛ ابتدا افرادی را به عنوان شاهد معرفی نمود که گواهی دهند پیامبر صلی الله علیه و آله در زمان حیات خویش فدک را به او بخشیده است و در نتیجه فدک چیزی نبوده که به صورت ارث به او رسیده باشد. در مرحله بعد حضرت خطبه‌ای را در مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله ایراد نمود^۱ که حاوی مطالب عمیق در توحید و رسالت و امامت است. در این خطبه که در نهایت فصاحت و بلاغت ایراد گردیده است، بطلان ادعای ابابکر را ثابت نمود. فاطمه به ابوبکر خطاب نمود که چگونه خلاف کتاب خدا سخن می‌گویی؟! سپس حضرت به شواهدی از آیات قرآن اشاره نمود که در آنها سلیمان، وارث داود ذکر گردیده و یا زکریا از خداوند تقاضای فرزندی را می‌نماید که وارث او و وارث آل یعقوب باشد. از استدلال فاطمه سلام الله علیها به نیکی اثبات می‌گردد: «بر فرض که فدک در زمان حیات پیامبر به فاطمه سلام الله علیها بخشیده نشده باشد، پس از پیامبر به او به ارث می‌رسد و در این صورت باز هم مالک آن فاطمه سلام الله علیها است و ادعای اینکه پیامبران از خویش ارث باقی نمی‌گذارند، ادعایی است خلاف حقیقت، و نسبت دادن این کلام به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله امری است دروغ؛ چرا که محال است آن حضرت برخلاف کلام الهی سخن بگوید و خداوند نیز بارها در قرآن کریم^۲ این امر را تأیید نموده و بر آن تأکید کرده است.» اما با تمام این وجود همچنان غصب فدک ادامه یافت و به مالک حقیقی‌اش بازگردانده نشد. باید توجه داشت صحت ادعای فاطمه سلام الله علیها چنان واضح و روشن بود و استدلال‌های او آنچنان متین و استوار بیان گردید که دیگر برای کسی جای شک باقی نمی‌ماند و

۱. همان‌گونه که در قبل نیز ذکر شد.

۲. سوره اسراء: آیه ۲۶.

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

بسیاری از منکرین در درون خود به وضوح آن را پذیرفته بودند. دلیل این معنا، آن است که عمر، خلیفه دوم، هنگامی که فتوحات اسلامی گسترش یافت و نیاز دستگاه خلافت به درآمد حاصل از فدک برطرف گردید، آن را به امیرمؤمنان سلام الله علیه و اولاد فاطمه سلام الله علیهم باز گرداند؛ اما بار دیگر در زمان عثمان فدک غصب گردید.^۱

سخن پایانی

فاطمه سلام الله علیها را باید به تنهایی و مطلق و مجزا از وابستگی‌های ارزشمندش، تنها به عنوان یک انسان در نظر گرفت تا پی به علو درجاتش برد و بی هیچ اغراق افسانه‌ای، ارزش‌های آسمانی‌اش را در عین آنکه بر زمین خدا و در میان خلق خدا راه می‌رفت و زندگی می‌کرد، به بررسی نشست. دختر رسول گرامی اسلام بودن و یا افتخار همسری ابرمردی چون علی را داشتن و یا مادر سلسله نورانی امامت بودن و... اینها همه به تنهایی هر کدامشان فضیلتی گرانسنگ و بی‌همتاست؛ اما اگر تنها به اعتبار همین گونه فضایل قومی و نسبی‌اش به او پردازیم و شخصیت وی را با همین نگاه به قضاوت درآییم، باز در حق فاطمه راه انصاف نپیموده‌ایم. نه، فاطمه زهرا سلام الله علیها خود به تنهایی، باید نگریسته شود تا به گفته زیبای دکتر شریعتی دانسته شود که «فاطمه، فاطمه است».

با نگرش عمیق در این سیره و روش علمی حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها برای زمینه‌سازی مساعد به منظور تحقق مواجهه و مناظره علمی با مخالفان اسلام نتایج ذیل حاصل می‌گردد:

مواجهه و مناظره علمی با معاندان و مخالفان یک اصل ضروری و یک مسئولیت مهم در عرصه فعالیت‌های فکری، فرهنگی و تبلیغی محسوب می‌شود و نمی‌توان آن را کوچک پنداشت و در انجام آن قصور و غفلت ورزید. این وظیفه و مسئولیت اگر چه بر دوش همه افرادی که عضو جامعه اسلامی می‌باشند و از

۱. بحار، ج ۲۹، ص ۱۰۵، ح ۱ و ص ۱۲۳، ح ۲۴.

توانایی‌های لازم برای مباحثه و مواجهه علمی با مخالفان برخوردار هستند سنگینی می‌کند؛ لکن از مهم‌ترین وظایف و مسئولیت‌های حوزه‌های علمیه، مراکز دانشگاهی، سازمان‌های فرهنگی و رسانه‌های جمعی به شمار می‌رود و هم آنان هستند که باید با برنامه‌ریزی‌های مقطعی و فصلی از یک‌سو و برنامه‌ریزی‌های درازمدت و زمان‌دار از دیگر سو به این مهم اهتمام ورزند.

یکی از آثار مهم مواجهات و مناظرات صحیح با مخالفان و معاندان، جلوگیری از رشد روزافزون جریان‌های فکری و اعتقادی ناسالم در جامعه می‌باشد. این جریان‌ها که قارچ‌گونه سر از زمین بیرون می‌آورند و رشد می‌کنند و آسیب و آفت می‌آفرینند، نباید به حال خود رها شوند که تلاش و فعالیت برای مهار و جلوگیری از آثار و پی‌آمدهای مخربشان یک ضرورت حیاتی و انکارناپذیر می‌باشد. چه کسی است که منکر آثار مسموم و ویرانگر تحرکات و فعالیت‌های خطرناک جریان‌هایی باشد که کفر و الحاد را در شکل و قالب‌های جدید به جوانان عرضه می‌دارند و آنان را به مرور و با شعارهای فریبنده و شگردهای شیطانی به بی‌دینی و بی‌اعتقادی سوق می‌دهند؟ آیا می‌توان نوجوانان و جوانان را در برزخ شک و تردید و ابهام و تاریکی‌هایی که جریان‌های فکری ناسالم به وجود می‌آورند رها نمود و به یاری‌شان نشتافت و زنگارهای سیاه پریشانی‌ها و سرگردانی‌ها را از آیین ذهن و فکرشان زدود؟

ترویج و گسترش تعالیم و قوانین اسلام در جامعه و ایجاد معرفت و شناخت‌های اصیل دینی برای نسل جوان دارای ابعاد و جلوه‌های گوناگون است که یکی از آنها مواجهات و مباحثات علمی با مخالفان اسلام می‌باشد. این مناظرات چه به صورت «زنده» در معرض دید و نگرش و استماع نسل جوان واقع شود و چه به صورت «مکتوب» و با چاپ و نشر «مقاله» و «کتاب» در دسترس افراد جامعه قرار گیرد، بسیار اثرگذار و آگاهی‌بخش و شناخت‌آفرین است. این تلاش‌های فکری و تبلیغی باعث می‌شود که افراد جامعه به ویژه جوانان از یک‌سو با شبهات و ابهاماتی که معاندان و مخالفان ایجاد می‌کنند، آشنا شوند و از سوی دیگر به پاسخ‌ها و استدلال‌ها و براهین ارائه شده به آنان واقف گردند و در نهایت به مراتب قابل توجهی از «بینش دینی» نایل آیند و به آمادگی‌های لازم برای

شمه‌ای از شخصیت علمی حضرت فاطمه زهرا (س)

مقابله منطقی و صحیح با ابهامات و شبهاتی که در زندگی روزمره و در گوشه و کنار مدرسه و دانشگاه و محیط اجتماع با آن روبه‌رو می‌شوند دست یابند.

امروز معاندان و مخالفان فکری را نمی‌توان فقط در مکتب‌های فلسفی و فکری دنیای غرب و شرق محدود نمود و مواجهات و مناظرات علمی را تنها در این محدوده به حیطه عمل درآورد؛ بلکه در درون جامعه اسلامی و در میان افراد و گروه‌ها و جریان‌های فکری و احزاب و جمعیت‌ها و جناح‌های مختلف سیاسی نیز رگه‌های انحراف از اصل تعالیم و قوانین اسلام مشاهده می‌شود و گرایش‌هایی از جانب آنان به ظهور و عینیت در می‌آید که بخش‌های گوناگون معارف دینی به ویژه آموزه‌ها و قوانین سیاسی اسلام را نفی می‌نماید و از این طریق به اصل ضروری و حیاتی تشکیل حکومت اسلامی در همه اعصار یورش می‌برد.

فاطمه، یک "زن" بود، آن‌چنان که اسلام می‌خواهد که زن باشد. تصویر سیمای او را خود پیامبر رسم کرده بود و او را در کوره‌های سختی، فقر، مبارزه و آموزش‌های عمیق و شگفت انسانی خویش پرورده و ناب ساخته بود. وی در همه ابعاد گوناگون "زن بودن" نمونه شده بود؛ مظهر یک "دختر" در برابر پدرش، مظهر یک "همسر" در برابر شویش، مظهر یک "مادر" در برابر فرزندانش، و مظهر یک "زن مبارز و مسئول" در برابر زمانه و سرنوشت جامعه‌اش.

زهرای عزیز! عشق و ارادت قلبی عاشقانه ما به تو تنها نه از آن روست که تو دخت رسول اکرمی، کفو علی مرتضی و ام‌ائمّه؛ و نه بدان روی که حبیبه و برگزیده پروردگاری و مظهر ولایت حضرت حق؛ و نه بدان جهت که در سیر به سوی معبود و محبوب به والاترین مرحله قرب ره یافتی؛ و نه بدان دلیل که رب العالمین بزرگ‌ترین فرشته مقرب را و سفیر وحی را که جبرئیل امین بود برای تسلی و دلداریات بر تو نازل فرمود؛ و نه برای دیگر مقامات معنوی و مراتب بندگی تو. گرچه هر یک از اینها کافی است تا هر کس را که از منزلت انسانی بهره‌ای دارد و در راه نیل به مقصد بزرگ آفرینش گام بر می‌دارد، مجذوب تو سازد و مرغ جانش به هوای کوی تو پرواز کند؛ اما ارادت و محبت ما به تو علاوه بر این از آن روست که روز سپید کرامت و حیات طیبه جامعه و خانواده خویش را مدیون توایم. دل‌های دختران ما، قلب‌های زنان ما و در یک کلام زندگی ما از

تو نور گرفته و با نام تو و عشق تو معنا یافته است و خود را در پرتو شخصیت تو یافته‌ایم. ما اذعان داریم که همه چیزمان از تو و بیت تو و مکتب توست؛ همان بیت محقر و گلی؛ لکن معطر و منور و از تمامی جهان خلقت والاتر و برتر. تمام ارزش آن خانه کوچک و محقر و گلی همین است که خانه دل و وجود انسان‌ها را نور و فضیلت بخشیده و به سوی مبدأ آفرینش راه نموده است.

آری، زهرای مظلوم و بال و پر شکسته! زنان و دختران ما سپیده انسانیت و فجر فضیلت خویش را مدیون تواند. تویی الگو و اسوه و والا. تو با مبارزه قهرمانانه خویش راه ظلم‌ستیزی را به آنان آموختی، و با عبادت، عفاف، عصمت و حجاب خویش مسیر تکامل و اوج عظمت یک زن را به جهان نشان دادی، و با زهد و بی‌اعتنایی به مظاهر فریبنده مادی دنیا ارزش والای انسان را تبلور بخشیدی، و با حمایت از دین خدا و انقلاب پیامبر و امام خویش و تحمل سختی‌ها و ناملایمات به مبارزه برخاستی، و با علم و معرفت خود بلندای منزلت انسانی را بخصوص برای زنان تبیین کردی و با ارجمندترین شیوه خانه‌داری، شوهرداری، تربیت و پرورش فرزندان، شیوه جهاد زن در اسلام را به نمایش گذاشتی، و در یک کلام در تمام ابعاد و شئون زندگی، بهترین و ارزشمندترین روش زندگی و حیات زیبای انسانی را برای همیشه به انسان‌ها آموختی.

ریشه عشق ما و علاقه ما به تو حکایت‌گر ارتباط ما با یک تاریخ است.

در پایان باید اشاره کرد: شخصیت حضرت زهرا سلام الله علیها را با این بحث کوتاه نمی‌توان معرفی کرد و آنچه در اینجا آورده شد، قطره‌ای از دریای فضیلت آن صدیقه شهیده و عالمه مرضیه است.

منابع و مصادر

۱. قرآن کریم.
۲. شیخ حر عاملی، محمد بن حسن (۱۱۰۴ ق): اثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، چاپ اول، بیروت، مؤسسة الأعلمی، ۱۴۲۲ ق.
۳. مفید، محمد بن محمد (۴۱۳ ق): الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، محقق / مصحح: مؤسسة آل البيت علیهم السلام، چاپ اول، قم، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ ق.
۴. واحدی، علی بن احمد (۴۶۸ ق): اسباب النزول، بیروت، دار الکتب العربی.
۵. ابن اثیر، عزالدین ابی الحسن علی بن محمد شیبانی (۶۳۰ ق): اسد الغابة فی معرفة الصحابة، تهران، اسماعیلیان.
۶. شنقیطی، محمد امین (۱۹۷۳ م): اضواء البیان فی ایضاح القرآن بالقرآن، بیروت، دارالکتب العلمیة، ۱۹۹۶ م.
۷. ابن بابویه، محمد بن علی (۳۸۱ ق): الأمالی (لصدوق)، چاپ ششم، تهران، کتابچی، ۱۳۷۶ ش.
۸. مهران، محمد بیومی: الامامة و اهل بیت، بیروت، دار النهضة العربیة، ۱۹۹۵ م. ایضاً: چاپ دوم، قم، موسسه دایرة المعارف فقه اسلامی، مرکز الغدیر للدراسات الاسلامیة، ۱۳۷۳ ش.
۹. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی (۱۱۱۰ ق): بحار الأنوار، محقق / مصحح: جمعی از محققان، چاپ دوم، بیروت، دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۱۰. ابن کثیر دمشقی، ابی الفداء اسماعیل بن کثیر (۷۷۴ ق): البداية و النهاية، محقق: شیری، علی، چاپ اول، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸ ق.
۱۱. صفار، محمد بن حسن (۲۹۰ ق): بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد صلی الله علیهم، محقق / مصحح: کوچه باغی، محسن، چاپ دوم، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ ق.

۱۲. ابن حمزہ حسینی، ابراہیم بن محمد: البیان و التعریف فی اسباب ورود الحديث الشريف، محقق: خليل صامون شيحا، بيروت، دارالمعرفه، ۱۴۲۴ق.
۱۳. ابن عساکر ابی القاسم علی بن الحسن شافعی (۵۷۱ ق): تاريخ مدينة دمشق، بيروت، دارالفکر، ۱۴۱۵ق.
۱۴. ابن جوزی، یوسف بن قزاوغلی (۶۵۴ق): تذکرة الخواص من الأمة فی ذکر خصائص الأئمة، محقق: تقی زاده حسین، چاپ اول، قم، المجمع العالمی لاهل البيت عليهم السلام، ۱۴۲۶ق.
۱۵. ثعالبی، عبدالرحمن بن محمد (۷۸۶ق): تفسير الثعالبی المسمى بالجواهر الحسان فی تفسير القرآن، بيروت، دارالکتب العلمیة، ۱۹۹۶م. ايضاً: مصححين: معوض، علی محمد؛ عبدالموجود، عادل احمد؛ ابوسنه، عبدالفتاح، چاپ اول، بيروت، دار احیاء التراث العربی؛ مؤسسة التاريخ العربی، ۱۴۱۸ق.
۱۶. الهرری الشافعی، محمد الامین بن عبدالله الارمی العلوی (۱۳۴۸ق): تفسير حدائق الروح و الريحان فی روايی علوم القرآن، محقق: هاشم محمد علی بن حسین مهدی، بيروت، دار طوق النجاة، ۱۳۴۸ق.
۱۷. فخر رازی، ابو عبدالله محمد بن عمر (۶۰۶ق): تفسير الرازی (مفاتيح الغیب او التفسير الكبير)، بيروت، دار احیاء التراث العربی.
۱۸. کوفی، فرات بن ابراهیم (۳۰۷ ق): تفسير فرات الکوفی، محقق/مصحح: کاظم، محمد، چاپ اول، تهران، وزارت ارشاد اسلامي، ۱۴۱۰ق.
۱۹. ابن کثیر، عمادالدین ابوالفداء اسماعیل بن عمر بن کثیر قرشی (۷۷۴ق): تفسير القرآن العظيم، بيروت، دار الکتب العلمیة.
۲۰. المراغی، احمد مصطفی (۱۳۷۱ق): تفسير المراغی، بيروت، دارالاحیاء التراث العربی، ۱۳۶۵ق.
۲۱. مقاتل بن سلیمان (۱۵ ق): تفسير مقاتل بن سلیمان، بيروت، دار احیاء التراث العربی.

منابع و مصادر

۲۲. قرائتی، محسن: تفسیر نور، چاپ هشتم، تهران، مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، ۱۳۸۳ ش.
۲۳. النووی الشافعی محیی الدین یحیی بن شرف الحزامی (۶۷۶ ق): تهذیب الاسماء و اللغات، بیروت، دار الکتب العلمیة.
۲۴. سیوطی، جلال الدین عبد الرحمن (۹۱۱ ق): الثغور الباسمة فی مناقب فاطمة، محقق: محمد سعید الطریحی، چاپ اول، بیروت، مرکز الدراسات و بحوث العلمیة، ۱۴۰۸ ق. ایضاً: محقق: مجدی فتحی السید، چاپ اول، دار الصحابة للتراث، ۱۴۱۱ ق.
۲۵. طبری، ابوجعفر محمد بن جریر (۳۱۰ ق): جامع البیان عن تأویل آی القرآن، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۵ ق.
۲۶. قرطبی، محمد بن احمد (۶۷۱ ق): الجامع لأحكام القرآن، بیروت، دار الکتب العلمیة. ایضاً: تهران، ناصر خسرو، ۱۳۶۴ ش.
۲۷. اصفهانی، ابو نعیم احمد بن عبدالله (۴۳۰ ق): حلیة الاولیاء و طبقات الاصفیاء، محقق: زغلول، سعید، بیروت، دارالکتب العلمیة.
۲۸. نسائی شافعی عبدالرحمن احمد بن شعیب (۳۰۳ ق): خصائص امیر المؤمنین علی، محقق: امینی محمد هادی، مکتبة نینوی الحدیثة.
۲۹. سیوطی، جلال الدین عبد الرحمن (۹۱۱ ق): الدر المنثور، چاپ اول، بیروت، دار المعرفه، ۱۳۶۵.
۳۰. ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی (۳۶۳ ق): دعائم الإسلام، محقق/مصحح: فیضی، آصف، چاپ دوم، قم، مؤسسة آل البيت علیهم السلام، ۱۳۸۵ ق.
۳۱. طبری آملی صغیر، محمد بن جریر بن رستم (۵ هـ. ق): دلائل الإمامة، محقق/مصحح: قسم الدراسات الإسلامية مؤسسة البعثة، چاپ اول، قم، بعثت، ۱۴۱۳ ق.
۳۲. میبدی، حسین بن معین الدین (۹۱۱ ق): دیوان أمير المؤمنين علیه السلام،

۳۳. طبری، احمد بن عبدالله (۶۹۴ ق): ذخائر العقبی فی مناقب ذوی القربی، کتابخانه قدسی، ۱۳۵۶ ق.
۳۴. آلوسی، محمود بن عبد الله (۱۲۷ ق): روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم، بیروت، دار الکتب العلمیہ.
۳۵. السہیلی، عبدالرحمن بن ابی الحسن (۵۸۱ ق): الروض الآنف، مصر، مكتبة الكليات الازهریة. ایضاً: بیروت، دار احیاء التراث العربی، مؤسسة التاریخ العربی.
۳۶. قتال نیشابوری، محمد بن احمد (۵۰۸ ق): روضة الواعظین و بصيرة المتعظین، چاپ اول، قم، شریف رضی، ۱۳۷۵ ش.
۳۷. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی (۱۱۱۰ ق): زاد المعاد - مفتاح الجنان، مترجم/محقق/مصحح: اعلمی، علاءالدین، بیروت، مؤسسة الأعلمی، ۱۴۲۳ ق.
۳۸. مکارم شیرازی، آیت الله شیخ ناصر: زهرا برترین بانوی جهان، چاپ دوم، قم، سرور، ۱۳۸۴.
۳۹. الترمذی، أبو عیسی محمد بن عیسی (۲۷۹ ق): سنن الترمذی، محقق: عبدالوهاب عبداللطیف، عبد الرحمن محمد عثمان، چاپ دوم، بیروت، دارالفکر، ۱۴۰۳ ق.
۴۰. ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی (۳۶۳ ق): شرح الأخبار فی فضائل الأئمة الأطهار علیهم السلام، محقق/مصحح: حسینی جلالی، محمدحسین، چاپ اول، قم، جامعہ مدرسین، ۱۴۰۹ ق.
۴۱. طحاوی، ابو جعفر احمد بن محمد (۳۲۱ ق): شرح مشکل الآثار، بیروت، دارالکتب العلمیة، ۱۹۵۵ م.
۴۲. ابن أبی الحدید، عبد الحمید بن هبة الله (۶۵۶ ق): شرح نهج البلاغة، محقق/مصحح: ابراهیم، محمد ابوالفضل، چاپ اول، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ ق.
۴۳. حسکانی، عبیدالله بن عبدالله (۴۹۰ ق): شواهد التنزیل لقواعد التفضیل،

منابع و مصادر

- محقق/مصحح: محمودی، محمدباقر، چاپ اول، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مجمع إحياء الثقافة الإسلامية، ۱۴۱۱ ق.
۴۴. فارسی، علاء الدین علی بن بلبان (۷۳۹ ق): صحیح ابن حبان (۳۵۴ ق)، محقق: الارنؤوط شعيب، چاپ دوم، بیروت، مؤسسة الرسالة، ۱۴۱۴ ق.
۴۵. البخاری الجعفی ابو عبدالله محمد بن اسماعیل (۲۵۶ ق): صحیح بخاری، بیروت، دارالفکر، ۱۴۰۱ ق.
۴۶. القشیری النیشابوری، ابوالحسین مسلم بن الحجاج (۲۶۱ ق): صحیح مسلم، بیروت، دارالفکر.
۴۷. یاسین، حکمت بن بشیر: الصحیح المسبور من التفسیر بالمأثور، مدینه، دارالمأثر، ۱۹۹۹ م.
۴۸. علی بن موسی، امام هشتم علیه السلام (۲۰۳ ق): صحیفه الإمام الرضا علیه السلام، محقق/مصحح: نجف، محمد مهدی، چاپ اول، مشهد، کنگره جهانی امام رضا علیه السلام، ۱۴۰۶ ق.
۴۹. موسوی خمینی، روح الله: صحیفه نور، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی. ایضاً: تهران، مرکز مدارک فرهنگی انقلاب، ۱۳۶۱ ش.
۵۰. ابن بابویه، محمد بن علی (۳۸۱ ق): علل الشرائع، چاپ اول، قم، کتاب فروشی داوری، ۱۳۸۵ ش.
۵۱. بحرانی اصفهانی، عبدالله بن نورالله (قرن ۱۲): عوالم العلوم و المعارف و الأحوال من الآیات و الأخبار و الأقوال (الإمام علی بن أبی طالب علیه السلام)، محقق/مصحح: موحد ابطحی اصفهانی، محمدباقر، چاپ دوم، قم، مؤسسة الإمام المهدي عجل الله تعالى فرجه الشريف، ۱۳۸۲ ش.
۵۲. بحرانی اصفهانی، عبدالله بن نورالله (قرن ۱۲): عوالم العلوم و المعارف و الأحوال من الآیات و الأخبار و الأقوال (مستدرک سيدة النساء إلى الإمام الجواد)، محقق/مصحح: موحد ابطحی اصفهانی، محمدباقر، چاپ اول، قم، مؤسسة الإمام

المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، ۱۴۱۳ ق.

۵۳. عظیم آبادی، محمدشمس الحق (۱۹۱۱م): عون المعبود، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۵ ق.

۵۴. ابن بابویه، محمد بن علی (۳۸۱ ق): عیون أخبار الرضا علیه السلام، محقق/مصحح: لاجوردی، مهدی، چاپ اول، تهران، نشر جهان، ۱۳۷۸ ق.

۵۵. ابن حنبل، ابوعبدالله احمد بن محمد بن حنبل (۲۴۱ ق): فضائل الصحابه، قاهره، دار ابن الجوزی.

۵۶. قمی نیشابوری، نظام الدین الحسن بن محمد بن حسین (۸۵۰ ق): غرائب القرآن و رغائب الفرقان، محقق: الشیخ زکریا عمیرات، چاپ اول، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۶ ق.

۵۷. حموئی جوینی، ابراهیم بن محمد (۷۲۲ ق): فوائد السمطین، محقق: محمودی، محمدباقر، بیروت، مؤسسه المحمودی، ۱۹۷۸ م.

حموئی جوینی، ابراهیم بن محمد (۷۲۲ ق): فوائد السمطین، محقق: محمودی، محمدباقر، تهران، نشر داوود، ۱۳۷۸ ش.

۵۸. قرشی بنایی، علی اکبر: قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۱۲ ق.

۵۹. کلینی، محمد بن یعقوب (۳۲۹ ق): الکافی، محقق/مصحح: غفاری علی اکبر و آخوندی، محمد، چاپ چهارم، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق.

۶۰. زمخشری، ابوالقاسم محمود بن عمر (۵۳۸ ق): الکشاف عن حقایق غوامض التنزیل و عیون الاقاویل فی وجوه التأویل، بیروت، دار الکتب العربی.

۶۱. ثعلبی، ابواسحاق احمد بن محمد نیشابوری (۴۲۷ ق): الکشف و البیان عن تفسیر القرآن، بیروت، دار احیاء التراث العربی.

۶۲. انصاری، ابواسماعیل عبدالله بن محمد (۴۸۱ ق): کشف الاسرار و عدة الابرار (معروف به تفسیر خواجه عبدالله انصاری)، شارح: میبدی ابوالفضل رشیدالدین،

منابع و مصادر

تهران، امیر کبیر، ۱۳۷۱ ش.

۶۳. گنجی شافعی، محمد بن یوسف، کفایة الطالب فی مناقب علی بن أبی طالب علیه

السلام، چاپ سوم، تهران، دار احیاء تراث اهل البيت عليهم السلام، ۱۴۰۴ ق.

۶۴. متقی هندی، علی متقی بن حسام الدین (۹۷۵ ق): کنز العمال، محقق: بکری

حیانی، صفوة السقاء، بیروت، مؤسسة الرسالة، ۱۴۰۹ ق.

۶۵. ابن حجر عسقلانی، شهاب الدین ابوفضل احمد بن علی (۸۵۲ ق)، لسان المیزان،

چاپ دوم، بیروت، مؤسسة الاعلمی، ۱۳۹۰ ق.

۶۶. قشیری شافعی، عبد الکریم بن هوازن (۴۶۵ ق): لطایف الاشارات، قاهره، الهيئة

المصرية العامة للكتاب.

۶۷. طبرسی أبو علی الفضل بن الحسن (۵۶۰ ق): مجمع البیان فی تفسیر القرآن، چاپ

اول، بیروت، مؤسسة الأعلمی، ۱۴۱۵ ق.

۶۸. هیشمی، علی بن ابی بکر (۸۰۷ ق): مجمع الزوائد، بیروت، دارالکتب العلمیة،

۱۴۰۸ ق.

۶۹. ابن عطیة، عبدالحق بن غالب (۵۴۲ ق): المحرر الوجیز فی تفسیر الكتاب العزیز

(تفسیر ابن عطیة)، بیروت، دار الکتب العلمیة، ۱۹۹۶ م. ایضاً: بیروت، دار ابن

حزم، ۱۴۲۳ ق.

۷۰. حاکم نیشابوری، محمد بن محمد (۴۰۵ ق): مستدرک علی الصحیحین، محقق:

مرعشی، یوسف، بیروت، دارالمعرفة، ۱۴۰۶ ق.

۷۱. ابن حنبل، احمد بن حنبل (۲۴۱ ق): مسند احمد، بیروت، دارصادر.

۷۲. حکمی، حافظ بن احمد (۱۳۷۷ ق): معارج القبول بشرح سلم الوصول الی علم

الاصول فی التوحید، بیروت، دار الکتب العلمیة.

۷۳. ابن بابویه، محمد بن علی (۳۸۱ ق): معانی الأخبار، محقق/مصحح: غفاری، علی

اکبر، چاپ اول، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۳ ق.

۷۴. راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۵۰۲ ق): مفردات الفاظ القرآن،

محقق/مصحح: داوودی، صفوان عدنان، چاپ اول، بیروت و دمشق، دار القلم و الدار الشامیة، ۱۴۱۲ق.

۷۵. ابن بابویه، محمد بن علی (۳۸۱ق): من لا یحضره الفقیه، محقق/مصحح: غفاری، علی اکبر، چاپ دوم، قم، جامعہ مدرسین، ۱۴۱۳ق.

۷۶. ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی (۵۸۸ق): مناقب ابن شهر آشوب، چاپ اول، قم، علامہ، ۱۳۷۹ق.

۷۷. خوارزمی موفق بن احمد البکری (۵۶۸ ق): المناقب، محقق: محمودی، مالک، چاپ دوم، قم، مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۱ق.

۷۸. قسطلانی، احمد بن محمد (۹۲۳ ق): المواهب اللدنیة بالمنح المحمدیة، قاهره، المكتبة التوفیقیة.

۷۹. شریف رضی، محمد بن حسین (۴۰۶ ق): نهج البلاغه، محقق/مصحح: صالح، صبحی، چاپ اول، قم، هجرت، ۱۴۱۴ق.

۸۰. محمودی، محمد باقر: نهج السعاده فی مستدرک نهج البلاغه، چاپ اول، بیروت، دارالتعاریف، ۱۳۹۶ ق.

۸۱. شبلنجی، مومن (ق ۱۳): نور الأبصار فی مناقب آل بیت النبی المختار، چاپ هشتم، قاهره، دار شقرون، ۱۳۸۴ق.

۸۲. شیخ حر عاملی، محمد بن حسن (۱۱۰۴ ق): وسائل الشیعة، محقق/مصحح: مؤسسة آل البيت علیهم السلام، چاپ اول، مؤسسة آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۹ ق.

۸۳. القندوزی الحنفی، سلیمان بن ابراهیم (۱۲۹۴ ق): ینابیع المودة لذوی القربی، محقق: اشرف الحسینی، سید علی جمال، چاپ اول، قم، اسوه، ۱۴۱۶ ق.

سؤالات مسابقه کتابخوانی

۱- کدام یک از فرشتگان در صحنه محشر حضرت فاطمه (س) را همراهی می‌کنند؟

- ☐ جبریل از طرف راست میکائیل از طرف چپ
☐ میکائیل از طرف راست جبریل از طرف چپ
☐ اسرافیل از طرف راست میکائیل از طرف چپ
☐ میکائیل از طرف راست عزرائیل از طرف چپ

۲- آیه تطهیر در خانه چه کسی نازل شده است؟

- ☐ ابوطالب ☐ خدیجه ☐ ام سلمه ☐ ام ایمن

۳- عبارت آیه مباحله در کدام گزینه آمده است؟

- ☐ انما یریدالله لیذهب عنکم الرجس ☐ فقل تعالوا ندع ابناءنا...
☐ انا عرضنا الامانة علی السموات... ☐ قل لا اسألكم علیه اجرا...

۴- پیامبر اکرم (ص) در چه سالی از هجرت مسیحیان نجران را به دین اسلام دعوت کرد؟

- ☐ سال دهم ☐ سال یازدهم ☐ سال هشتم ☐ سال ششم

۵- پیامبر در مباحله با نصاری نجران چه کسانی را همراه خود برد؟

- ☐ مهاجر و انصار ☐ حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین (ع)
☐ حضرت فاطمه (س) ☐ حضرت فاطمه، حضرت امیر، امام حسن، امام حسین (ع)
 ۶- آیه «قل لا اسألكم علیه اجرا الا المودة فی القربی» به چه آیه‌ای مشهور است:

- ☐ مودت ☐ اجر ☐ قربی ☐ امانت

۷- نشانی آیه تطهیر در کدام گزینه آمده است؟

- ☐ احزاب: ۳۳ ☐ آل عمران: ۲۱ ☐ مائده: ۲۸ ☐ نور: ۳۵

۸- آیه تطهیر در شأن چه کسانی نازل شده است؟

- ☐ پنج تن و همسران پیامبر ☐ پنج تن
☐ چهارده معصوم ☐ حضرت فاطمه و فرزندان

۹- حضرت امیر (ع) در پاسخ به ادعای بی اساس چه کسی مبنی بر فضائل امویان فرمود: «دو

سید جوانان اهل بهشت از ماست و صبیة النار از شماست.»؟

- ☐ ابوموسی اشعری ☐ معاویه ☐ عمرو عاص ☐ اشعث بن قیس

۱۰- طبق روایت امام دهم (ع) به چه علت صدیقه طاهره فاطمه نام گرفته است؟

- ☐ به علت دوری او و دوستانش از گناه ☐ به علت دوری او و دوستانش از بدیها
☐ به علت دوری او و دوستانش از دوزخ ☐ به علت دوری او و دوستانش از شرک

۱۱- حضرت امیر (ع) در پاسخ پیامبر اکرم (ص) حضرت فاطمه (س) را چگونه معرفی می‌کند؟

- ☐ بهترین همسر ☐ دانا و پرهیزگار
☐ بهترین یار و مددکار در طاعت حق ☐ یاور خود در کارهای منزل

- ۱۲- امام حسین (ع) دلیل پایدردی و مقاومت خویش را متأثر از چه عاملی می‌داند؟
 علم امامت ☐ عامل ایمان ☐ عامل تربیت الهی فاطمه ☐ غیرت و شجاعت ☐
- ۱۳- کدام امام (ع) می‌فرماید: «به خدا سوگند ای جابر در آن روز فاطمه شیعیان و دوستانش را همانند پرنده‌ای که دانه خوب را از دانه بد جدا می‌کند از بین جمعیت جدا می‌کند»؟
 امام سجاد(ع) ☐ امام محمدباقر(ع) ☐ امام رضا(ع) ☐ امام موسی کاظم(ع) ☐
- ۱۴- منظور از لیلہ و قدر در آیه شریفه «انا انزلناه فی لیلۃ القدر» به فرموده امام صادق (ع) چیست؟
 لیلہ: حضرت فاطمه (س)، قدر: حضرت امیر (ع) ☐
 لیلہ: حضرت فاطمه (س)، قدر: جبریل (ع) ☐
 لیلہ: حضرت فاطمه (س)، قدر: حضرت رسول (ع) ☐
 لیلہ: حضرت فاطمه (س)، قدر: خداوند متعال ☐
- ۱۵- بر اساس منابع تفسیری و حدیثی اهل سنت چند آیه از قرآن کریم درباره حضرت فاطمه است؟
 ۱۳۵ ☐ ۴۹ ☐ ۱۵۲ ☐ ۳۸ ☐
- ۱۶- این سخن از کیست: «ای فاطمه بی شک خداوند از غضب تو غضبناک و از رضای تو راضی می‌شود»؟
 سلمان فارسی ☐ پیامبر اکرم (ص) ☐ حضرت امیر(ع) ☐ جبریل (ع) ☐
- ۱۷- آیه «ان شائک هو الابر» در پاسخ به شماتت چه کسی نازل شده است؟
 ابوجهل ☐ ابولهب ☐ عاص بن وائل ☐ ولید بن مغیره ☐
- ۱۸- در آیه «و آت ذا القربی حقہ» مراد از ذا القربی کیست؟
 اقربای رسول خدا ☐ بنی هاشم ☐
- ۱۹- منظور پیامبر اکرم (ص) از حدیث «فاطمه بضعة منی» چیست؟
 فاطمه پاره‌ای از جسم و تن من است. ☐ فاطمه پاره‌ای از روح و جان من است. ☐
- ۲۰- این سخن از کیست؟ «ما آنچه داریم از صحیفه مادرمان زهرا داریم»
 امام جعفر صادق (ع) ☐ امام محمد باقر(ع) ☐
- ۲۱- مطالب مصحف حضرت زهرا (س) در چه موضوعی است؟
 قرآن و احکام ☐ حلال و حرام ☐
- ۲۲- کدام یک از افراد زیر با انتساب حدیث «ما انبیا از خویش ارثی باقی نمی‌گذاریم» به پیامبر ادعا کرد که آنچه از پیامبر باقی مانده است، متعلق به تمام مسلمین است؟
 عمر ☐ ابوبکر ☐ ابوسفیان ☐ عثمان ☐